

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, augusztus hó 18. —

Krónika.

A Hortobágy.

— aug. 16.

Parcellázzák a Hortobágyot. Még nem sokat lehetett olvasni róla, még keveset kellett boszankodni miatta. A lírai költő, a kis bárgyu, még nem látta az újsághirt, még nem jelentkezhetett az ő méla gügyögésével, mely a Hortobágy poézisét siratja el, a végtelen rónát, a végtelen kanászszal, ki csürhéje nyelére támaszkodva néz bele a délibáb tündérvárosokat ringató vizébe. Még nem akadt a szemembe ez a szó, hogy *puszta*, még nem idézték a fejemre sem Petőfit, sem Tompát, akik annyi szépet tudtak e sikságról s akiket olyan hangulatosan lehet idézni egy-egy *kopf*-ban, azaz fejczikkben, amit legjobban akkor tud megírni mélabura kiküldött munkatársunk, ha előbb teljesen elvesztette a fejét.

Ma még pörén áll itt a tény, hogy a Hortobágyot parcellázzák. Hogy láttam-e Hortobágyot? Valószínűleg láttam, hisz átutaztam már Debreczenen s aki átutazott Debreczenen, az látta a Hortobágyot, mert látta, hogy semmitse lát, kutágason, cserényen, karámon, ménesen, gulyán kívül. Bevallom, hogy én még délibábot sem láttam, pedig ez nagyon-nagyon szép lehet, amint kiváló magyar szerzők írásai tanusítják. Olyan szép, hogy e mai nemzedéknek már nem adatott látnia.

Mi nem érdemeljük már meg a Hortobágyot és nem szolgáltunk rá a délibábra. A mi Hortobágyunk a végtelen város, amely csak akkora, mint a tenyerem, de az álhaladásnak, az igazi nyomornak, a hamis fénynek és a valóságos utálatnak határtalan változatait és lehetőségeit zárja utcáinak piszkos szelenczéjébe. E végtelen város, melynek szikes földjét szárazra szitta a szegénység kánikulája, melyben csak itt-ott ágaskodik egy-egy bank és szövetség kutgéme, azzal az elvetemedett szándékkal, hogy a rekkent talajból még ki-piőcázzon valamit, e város, melyben entellektüellek csordái legelésznek, újságpapír-vályuból szürcsölvén feketéjüket, mely nem kávéból, hanem elszántságtól, czéltalanságtól és epétől fekete. Ez a város, melyet nem a nemzeti vagyon kőköczkáira, hanem nemzetközi szegénységi bizonyítványok papirlapjaira építettek; melyben nem jól élünk és rosszul halunk meg; mely mefisztoi nevetéssel fázánpecsenyét kínál Jób szemétdombján evesedő lakójának, ki már annyira zsugorodott-gyomru, hogy a jó kenyeret sem bírná megemészteni.

A mi délibábunk a lélek vizein reszkető álomkép, ezer koronáról, vagy még kevesebb koronáról, nyugodalmassal életről, talpalatnyi pozícióról, amit nem tép ki alólunk minden második esztendőben annak a vékonyvékony pénzerecskének az odábrándulása, amely erecske lent szalad, valahol mélyen nyomoruságunk homokja alatt. A mi délibábunk...

Eh, ne beszéljünk róla. Beszéljünk a Hortobágyról és örüljünk neki, hogy a Hortobágyot parcellázzák. Legyünk nagyképek és feszítsük a fülünket a semmibe, hátha meghalljuk az idő szárnyának suhogását. Talán kezdődik itt valami, ami nem a vég, mert annak a kezdetén már jóval tuljárunk. Talán most zökken az éjszakában szekerünk arra az országútra, amely vezet valahová. Talán nemcsak a Hortobágyot parcellázzák, hanem az összes hortobágyokat, a területeket, amiket éhesen áll körül a paraszt, mielőtt végképp visszarojkanna a földtelenség szegénységébe, reménytelenségébe és közönyébe; és a lelkieket, melyeknek határán kétségbeesve tévelyeg az ur, mielőtt beletörődnék a végleges elparlagiasodásba.

Parcellázzunk; lehet, hogy nem is késő. Azt mondják, hogy népek nem halnak meg és halott népeknek úgy sincs mit meghalniuk. Ugy, ahogy hatalmas darabokban volt együtt az országunk: nem tudtunk vele mit csinálni. Kicsinyek és gyöngék voltunk hozzá; úgy látszik. Megesik, hogy apró részletekből jobban össze tudjuk állítani. Jobban a kezünkre van. Parcellákból összerakosgatjuk az egységes és erős magyar államot, amelynek vasmarka van és érczhomloka, de nem azért, hogy a vasmarkával szemérmetlenül nyuljon a zsebünkbe, összeragasztgatjuk a magyar társadalmat, ami több egy asztaltársaságnál, egy kerületi körnél, egy demokrata-klubbnál és egy nemzeti kaszinónál is. Igyekezzünk; talán összehozzuk a tudományt, amely van, de csendes, a művészetet, amely nincs, de hangos, az irodalmat, amely van is, hangos is, de ha csendesebb volna, sokkal jobban lenne.

Elnézem magunkat, derék magyarokat, akik még mindennek lehetünk, mert semmik se voltunk, mindent csinálhatunk, mert semmit se csináltunk, a jövőbe léphetünk, mert ki vagyunk dobva a jelenből, mindent megszerezhetünk, mert minden másoknál van most. Higgyék el, ha mi nem volnánk, minket ki kellene találni, ami nem is olyan nagy munka, mint amit mi már elvégeztünk, mert hogy hogy ne legyünk, azt mi már kitaláltuk.

A Hortobágyot parcellázzák és én rémélem, hogy a lexikon összes adatai megváltoznának ezzel. A lexikon

azt mondja, hogy »a marhára nézve egyébként nem jó, hogy árnyékot adó fa és védelmet nyújtó épület alig van a pusztán.« Parancsoljon a marha. Építünk neki fát, ha kell, mahagónit; és ültetünk neki házat, ha muszáj, kulturpalotát. És hogy »régi költészetéből a Hortobágy már sokat veszített.« Parancsoljon a költészet. Építünk neki új legelőt, szénával, amely nappal szép, éjjel lágy; izzóppal, ezerjófűvel, metaforával, inverzióval; kihuzható fióku honoráriumokkal. Mindent megcsinálunk, csak igazán parcellázzuk a Hortobágyot és ne azoknak adjanak még tíz holdat, akiknek már van száz, inkább azoknak százat, akiknek tíz sincs. Adjanak nekünk földet, fűvet, vizet, hogy kiki azzal élhessen belőlük, ami természetének legjobban megfelel.

Gábor Andor.

Az elhagyott nyaraló.

A kerítést, amikor elvonultak,
Nem zárta be a távozó cseléd;
S a hűs uton, mely hozzájuk vitt egykor,
Mint kripta mélyén, öreg lámpa ég.

Hideg-csillagok kelnek fel a kertben,
S megroppannak a zsalugáterek;
A kék fenyők a bejáratot őrzik,
S állnak, szótlan, mint csuklyás fráterek.

A lépcsőn, hol fehér cipők siettek,
Most a hallgatás óriás pókja ül,
A nyári hold rásüt a háztetőre,
Mig fényén át egy denevér repül.

S a holt szobákban egy agg pianinó,
S komoly arczképek felsóhajtának,
S a szökőkutnak homályos vizében
Egy öreg béka virraszt hallgatag,

Egy ősi fánál ott áll az imádó,
Néha lehunyja könnyező szemét,
A mohos törzset átöleli busan,
És a szél rázza sötét köpenyét.

Szabolcsi Lajos.

Méz.

Sárga arcczal szunnyadt olvasztott topázként
Finom, vékonyfalu porcellánedényben,
Melyre szép, zöldfarku madárkák voltak festve.
Nézem a zöldfarku madarat s a zöld szalonban
Egy karcsu Aphrodite-szobrocskához ütöttem, —
És álltam feszes gerinczczel a ruhám alatt,
Mint szép viaszbaba egy drága kirakatban...
S a zöldfarku madárnak porcellánszívéből
Ó, — lassan csurgott a méz...

Tass E. József.

A költő Itáliában.

Irta: ANTAL SÁNDOR.

Furcsa egy város a miénk. Nem mondhatom, hogy kisváros, hiszen több mint félszáz ezer ember lakja, de azt se lehet ráfogni, hogy nagyváros, mert azonnal észreveszszük, mihelyt egy idegen urat hoz a vasut Pestről vagy Kolozsvárról.

Észreveszszük, mert a kávéházban mindenkinek megvan a maga asztala, a maga kompániája, tudjuk; hogy ki mikor, hol szokott ülni és tiszteletben tartjuk a szerzett jogokat. Tudjuk például, hogy Kovács bankdirektor félkettőkor az Emkében a szabadkőművesek asztalánál ül (pedig ő nem is szabadkőműves!), félhat körül a Royalban a polgármesterrel vitatkozik, vacsora után pedig a kispiaczi régi cukrászda kártyaszobájában a középső asztalnál alsózik. Tudjuk, hogy az Emke nagy, kerek sarokasztala télen-nyáron a honvédtiszteké, a négy kis asztal azonban csak télen az övéké, nyáron, mikor a tisztek egy része a kávéház előtt, a terrazon hűsöl, a magánhivatalnokok foglalják le a kis asztalokat. A második asztalnál nappal tanárok, éjjel hivatásos lumpok ülnek. A második oszlop tövében délután négy órakor a főügyész felesége cigarettázik és a külföldi képesfolyóiratokat olvassa. Az első oszlopnál viszont öt órától kezdve két tűzértiszt meg egy dán kutya uzsonnázik.

Igy van ez mind a három kávéházban és nincsen is olyan bennszülött, aki például nem veszi észre, hogy Gálborynak, az öreg fogorvosnak a helyére egy idegen telepedett le. A kasszában Lina (minek kisasszonyozzam, mikor öt éve tegezzük egymást, ha kezét nem is fogtunk még soha), megfordul, igazít valamit a frizuráján, lesimitja hátul fekete selyemruhájának nem létező gyűrődését és azért se néz az idegen felé. A főpinczért végigkérdezték már az összes vendégek, Béla mindannyiszor izgatottan feleli, hogy nem tudja, ki az idegen. Az izgatja szegényt, hogy mi lesz, ha az öreg fogorvos megérkezik és meglátja, hogy más ül a helyén. — A bohémasztalnál a kis Sipos azt mondja, hogy könyvüagnök az illető. Az első billiárdasztalnál egy főhadnagy játszik a városi alszámvevővel; úgy tesznek, mintha észre se vették volna az idegent, látszólag ignorálják, tényleg pedig a főhadnagy az imént egy nyolczas szeria után azt mondta, hogy feltétlenül újságíró az idegen. Partnere ellenben az új állatorvost sejtí benne. A második billiárd-asztalnál igazán nem vették észre az idegent, mert ott czinnest játszik két magánhivatalnok egy fakereskedővel. Minden lökés pénzt jelent, mind a három játékos izgatott, fel vannak háborodva egymás óvatosságán. Dehogy nézne egyik is másfelé!

Az talán még jobban feltűnik, ha valakinek üresen marad a helye. Most épp az nyugtalanítja a bohémasztalt, hogy miért nem jelent meg Basa Bódog.

— Meglátjátok, a fíu kiment Amerikába, vagy Egyiptomba. Most öt éve is, itt ültünk éppen ennél az asztalnál. Valami levelet hozott neki a hordár, mire a fíu feláll, azt mondja Debreczenbe megy. Kérdem: nőről van szó? Ráhagyja. És kiment szépen Amerikába. Merek fogadni, hogy most meg Ázsiába ment. Pedig azt ígérte, hogy a nyáron megcsinálja a librettót.

Ezt Hódosy mondta, a kitűnő basszista. Pirosképü, alacsony, kövér fíu, elegáns egész a könyökéig. Az öltözete kifogástalan, nyakkendőtüje ötszáz pengőt ér (az oláh királynétól kapta csodagyerek korában), óraláncza a kabátja hajtókájából fityeg — de elvből nem hord kézelőt. Azt tartja, hogy a nőkre jobban lehet hatni kézelő nélkül.

Lina is, a főpinczér is észrevette már, hogy Basa hiányzik. A magánhivatalnokoktól már át is jött valaki a bohémekhez, hogy asztalcseré dolgában ajánlatot tegyen, de Hódosy gorombán elkergette az illetőt. Hódosy nagyon dühös volt. Hét éve, hogy megvan az operája (még nem írta le, de fűttyben készen van az egész, elfütyüli, ha kell, elejétől végéig az egészet), a mese is megvolna, csak éppen le kéne írni, rimbe szedni. Már biztosra vette, hogy Basa most megcsinálja a librettót, meggazdagodtak volna mind a ketten — és itt van ni, ismét csalódás! A többi bohémek az asztal miatt fájlalták a Basa elmaradását.

Basa Bódognak a nevét mindenki ismeri, aki szokott verseket olvasni. Itt a városban személyesen is ismerjük, a városházán dolgozik, itt született, még alig harminczéves és már nagy költő. A pesti lapokba ír, fizetnek is a verséért, azt mondják, Pesten sok ellensége van, szóval: nem közönséges ember. Mi is tudjuk, hogy az új lexikonban benne van a neve, de azért úgy általában nem sokat törődünk Basával. De a kávéházban sokat számít, mert mégis ő az egyetlen igazi költő a városban és a nők szeretik látni. Azt mondja a kávé, hogy emeli a kávéház renoméját, éppen, mint a tiszték. Ha valami külföldi vagy pesti nagy művész jön le, mindazok Basát keresi fel, az ő kávéházába megy — ami bizony nagy reklám a kávéháznak. Ezért, és csakis a Basa kedvéért kapták a bohémek a jó asztalt. Nem közönséges hely a bohémasztal, mert ott tartja Basa esztétikai előadásait, úgy beszél a szobrokról, a képekről, meg az egyiptomi sziklába vájt templomokról, hogy néha még a gentri-fiúk is abbahagyták a kártyázást, körülállották az asztalt és úgy hallgatták. Ott olvassa fel új verseit, ott mond bírálatot a tanítványok munkáiról, és éjjel után sokat beszél a fajnesítésről is. Olyankor szívesen pertut iszik akárkivel (ez sokan ki is használják), de másnapra elfelejti az egészet. Ilyen ember a Basa, aki most úgy hiányzott.

Három óra tájban egyszerre bejön a kávéházba a városi levéltáros, egyenesen a bohémasztalhoz megy és megfejtja a rejtélyt.

— Az öreg kegyelmes ur megjött a déli gyorsal, fenn volt a városházán és magával vitte Basát ebédre. Vagyis Basa Bódog most nagy kanállal eszik.

A mi kegyelmes urunk megint hazaszökött egypár napra. A pályaudvartól egyenesen a városházára hajtattott, bejelentette a meglepett polgármesternek, hogy ő most beteg, pihenni akar és fejvesztés terhe mellett megtiltotta, hogy hivatalos ember vagy asszony betegye a kastélyba a lábát. A polgármester nagy zavarban volt, nem merte végigvezetni a minisztert a hivatalokban, mert tudta, hogy a legtöbb szoba üres. Zavarában a két írnokot mutatta be.

— Igenis, kegyelmes uram, ahogy parancsolja. Itt Nagy György írnok dolgozik és Basa Bódog ur...

— Basa Bódog, a költő?

— Igen, a kiváló költő, Basa Bódog ur.

— Maga az, édes fiam? Jöjjön ide. Hát itt dolgozik?

— Igenis, kegyelmes ur, — felelte a piruló költő.

— No lám, ezt nem is tudtam.

— És nagyon meg vagyunk elégedve Basa urral, — mondta boldogan a polgármester.

— Akkor én bizony magammal viszem Basa urat, együtt ebédel velem. Ha sok dolga volna, majd elvégzi holnap. Jöjjön, Basa ur. Nem is zavarom tovább az urakat. A polgármester ur tudja, hogy beteg vagyok, pihenésre van szükségem. Ajánlom magamat.

Basa bizony meg volt hatva. Csak nagy dolog az, hogy az embernek hatvan forint fizetése van és mégis a belügyminiszterrel kocsikázik!

— Kedves barátom, — kezdte a kegyelmes ur — engem se vegyen ám profán miniszterszámba, tudja, nekem is van valami közöm a költészethez. Az én nevem is benne van az irodalomtörténetben. No, nem egészen az enyém, hanem az apámé meg a nagyapámé. Meg azután Petőfi is lakott nálunk, tudja-e, hogy mikor?

— Hogyne, kegyelmes ur, azt minden iskolagyerek tudja, Petőfi is megírta.

— Mi valamennyien kívülről tudtuk a Petőfi legtöbb versét. Én már többire elfelejtettem őket, de Tibor öcsém fogadásból tavaly szilveszterkor hiba nélkül elmondta az Apostolt. Hanem barátom, engedjen meg, de én a maga verseit többnyire nem értem. Nem, nem, tudom, hogy énbennem van a hiba, ott a hiba, hogy már túl vagyok a hatvanon. Tudom én, hogy most más világ van, sajnos, nagyon is érzem, hogy öreg vagyok. De a fiam nagyon szeretik a maga verseit, különösen Berczi, a fiatalabbik. Mondja, Basa ur, ir maga prózát is, elbeszéléseket is?

— Nem, kegyelmes ur, próbáltam régebben, de vers jött ki belőle, hát abbahagytam.

— Mondok magának valamit. Csak úgy, hogy csodálkozni válnék legyen, előveszek néha egy új könyvet a fiam szekrényéből. Modernet, ahogy maguk nevezik. Magyarot is, francziát is, ahogy jön. Olvasok, olvasok, de sehogy se tudom azokat az embereket megérteni. Már mint az írókat. Hogy van az, hogy mindig egy a téma, az asszony megcsalja az urát, a férj a feleségét. Az emberek mindig csak szeretnek. Egyik elbeszélésben a csizmadialeány szerepel, a másikban a főherceg produkálja magát abban a művészetben. Barátom, az én időben csak a kutyák intézték el azt az ügyet nyilvánosan. Tudom, hogy most már, sajnos, nem vagyok ebben szakértő, de hát ha maguk modernnek, miért nem irnak egyébről is? Már az is perverzitás, hogy egy fiatal író a pennájával paráználkodik. Ha öreg ember, aki már nem tud semmit csinálni, férfitársaságban nagy disznóságokat mond — no, azt meg lehet érteni. — De itt is vagyunk már. Köszönöm, jöjjön Basa barátom. Tudja, egészen fiatalnak érzem magamat, hogy magát látom. Várjon, ebéd után mutatok magának egy képet. Huszonöt éves koromban nekem is akkora hajam volt, mint magának.

Basa már a kocsiban is alig tudta megállani, hogy félbe ne szakítsa az öreg grótot. Már majdnem úgy érezte magát, mintha a kávéházban, a bohémasztal mellett ülne — de beszélni nem lehetett. Az ebéd nagyszerű volt, de mihelyt Basa beszédre nyitotta ki a száját, a gróf megelőzte. Ebéd után bevonultak a dohányzóba.

— Üljön le, Basa ur, ide közel, gyújtson rá. Mit szí: szivar, cigarettát? Mit, pipázik is? Ezt, látja, szeretem. Várjon, mindjárt előhózzák a pipákat. Igazi magyar ember maga is, ezt szeretem. A cigaretta asszonynak való, a szivar meg, tudja isten, hogy van összeragasztva. A jó török dohány az igazi, kivált ha jól szelel a pipa.

Az inas behozta a pipákat, rágyújtottak.

— Hát tudja, Basa öcsém, hogy kinek a pipájából füstöl maga most? Ugy-e, nem tudja? Ezt a pipát szegény Majláth Gyuri örökölte a nagyapjától, aki követ volt Konstantinápolyban. Én vagy negyven évvel ezelőtt kaptam tőle cserébe egy agárért. Hanem beszéljen már maga valamit. Hogy él? Ide való?

— Igen, ide való vagyok, az anyámnál lakom, az apám orvos volt.

— Maga meg híres költő, persze sok pénzt keres. Sokat fizetnek egy-egy verséért?

— Tíz forintot, vagy ha hosszú a vers, tizenötöt. Ha nagyon hosszú, fizetnek huszonötöt is. De az nagyon ritkán jön elő.

— Nem is gondoltam, hogy centiméterrel mérik. Azt hittem, többet kap. De sok verset ír, mégis felmegy szépen. Meg azután a könyvek! Azokból van csak szép jövedelem! Nem is tudom, hány könyvét láttam a fiamnál.

— Három könyvem van. Az első igazán elfogyott, új ember voltam, sokat összeirtak rólam Pesten, hát vették a könyvet. A másodikból mindössze százhusz példány ment el, a többit elküldtem tiszteletpéldánynak. Új könyvemből eddig hetvenegy kelt el és hatszáz koronába került. Negyedévenként törleszttem a pénzt. Már kiszámítottam, hogy körülbelül tíz év múlva nem tartozom a nyomdásznak. Ha ugyan elélnék addig. A nyomdász beteges ember, én se vagyok valami dalia. Szép a költészet, kegyelmes uram, de nekem egy kicsit sokba kerül.

— No, ezt igazán nem hittem volna. Furcsa. Hát aztán miből fizeti a deficitet? Mekkora fizetést kap a várostól?

— Napi négy koronát, mert még nem vagyok ki-nevezve. Ha ki volnék nevezve, egész más volna.

— Aztán mondja, Basa, ha kineveznék, mit csinálna?

— Először kifizetném, amit már nagyon muszáj, aztán... de hát arról nem is érdemes beszélni...

— No, csak mondja, Basa, csak beszéljen. Tudja, semmit se lehet tudni. Mondja tovább, mit csinálna azután?

— Azután lemondanék mindenről, hogy egy pár száz forintot összegyűjthessek, szabadságot kérnék és lemennék két hónapra Olaszországba. Tizenhatéves korom óta vágyom oda, megtanultam olaszul is. Firenzében, Rómában élnék, ott szeretnék járkálni, ahol Dante járt, ahol Rafael szerette az ő Fornarináját, ahol Michel Angelo birkózott álmaival... Sokszor azt hiszem, hogy csak a mesében, csak az én fantáziámban él Itália. Micsoda ország! Savonarola, Fra Angeliko hazája, ott született az az ember, aki a Pokolban is járt, Dante...

Az öreg gróf mosolyogva hallgatta Basát, aki már csak magának beszélt, megfélekedett hallgatójáról.

— Maga igazi poéta. Milyen boldog ember, akinek ilyen álmai vannak. Sokkal előbb teljesülhetnek álmai, semmint képzeli.

Az öreg főúr szavai, az ebéd alatt ivott erős borok nagyon elpuhitották Basát. Tele volt reménységgel, egészen ki akarta önteni a szivét. Éppen reménytelen szerelméről akart beszámolni, mikor az inas bejött és egy táviratot adott át a miniszternek.

— Látja, fiam, hiába szöktem meg, utánamjöttek.

Lirikus költők előre meg szokták érezni a veszedelmet. Börziánernek vagyont érne ez a tulajdonság, de a költőnek csak árt, elronjta a hangulatot. Basának se kellett a miniszter megnyult ábrázatára tekinteni.

— No, nem is olyan nagy a baj. Csak éppen hogy válaszolnom kell és nem mulathatok magával. Hanem maga tud olaszul és szereti Dantét. A feketéjét még nem itta ki. János átviszi a könyvtárba a feketéjét. János, vezesse be Basa urat a könyvtárba, adja oda neki a kis szekrényből Dantét, a kincset. Az a magáé, Basa fiam, vigye el. Abból a Dantéból csak négy van a világon. Egyik a pápáé, másik a turini grófé, a harmadik meg Londonban van. Magáé lesz a negyedik. Majd én maga után megyek. A viszontlátásra, Basa fiam, irigylem magát.

A költő új reménységgel ment be a könyvtárszobába. Az inas óvatos gonddal kinyitott egy ezüstsarku, elzárt ébenfadobozt és kivette belőle a kincset.

— Emberbőrbe van kötve, tekintetes ur — mondta, mikor a Basa kezébe adta a könyvet.

Basa szent áhitattal nyitotta ki a könyvet. »Dante Allighieri Vita Nuova. È composta di prosa e di versi. Bartolommeo Sermartelli i Firenze. A. D. 1756.« Kezében tartotta a világ legszebb szerelmeskönyvét. Elfelejtette a minisztert, a feketekávé, a világot. A saját szerelme jutott eszébe és olvasni kezdett. Olvasott rajongva, lelkesedve. Megnyitlak a könyvtár magas, boltozatos falai, a Basa feje fölött a meleg, kék olasz ég ragyogott. Ott ült már az Arno partján, hallotta a lányok kaczagását és látta a sápadt arcú költőt. Ragyogó arczczal olvasta el Basa az utolsó Ament és a maga szerelmére gondolt. Meg a grófra, az áldott jó emberre, aki majdnem megígérte, hogy lehetővé teszi az itáliai utat. Vele, ketten mennek, magukkal viszik a kincset is, ott fogják együtt olvasni, ő meg a párja. Milyen élet lesz ott, mit fog ott írni! Kik alkottak, kik szerettek, kik szenvedtek ott. De most új élet lesz, Vita Nuova, mert Beatrice, az övé, él, *quae est per omnia saecula benedictus!* Ugy lesz.

Csak az előkelő, hideg arcú inas ébresztette fel álmodozásából. A kegyelmes ur bocsánatot kér, hogy nem bucsuzhatott el a tekintetes urtól. Új táviratot kapott, külön vonattal Pestre ment.

Basa egyszerre hazaérkezett Olaszországból. Vége. Kétségbeesve tette le Dantét. De amint a kincstre nézett, eszébe jutott, hogy a könyv az övé, neki adta a gróf. Visszatette a kis szekrénykébe és vinni akarta magával.

— Bocsánatot kérek, tekintetes ur, a kincset nem lehet elvinni.

— De hiszen az enyém! Nem hallotta, mikor a gróf ur nekem adta?

— Igenis hallottam, csak hogy a kincs a hitbizományhoz tartozik, nem lehet elidegeníteni. A kegyelmes ur már harmadszor felejt, már háromszor akarta elajándékozni.

Basa egyszerre megérezte a hűvös levegőt. Köszönés nélkül, kábultan ment ki a nagy vasalt kapun. Felgyűrte a gallérját, a szemére huzta a kalapját, nem mert az emberekre nézni. Azt hitte, mindenki látja rajta, hogy őt most üzték ki Itáliából.

Toll és tör.

— aug. 16.

PERSZE: KÜLÖNVONAT szisztegték elkeseredetten, amikor a nemzet »hátra, hátra« kiáltással visszaterelte őket — a váróterembe. Szegény különvonat ártatlanul keveredett hirbe, egy fatális névrokonság az oka mindennek, hisz egy másik vonat fájt az elbusult magyaroknak, — a légvonat, ami az ország felől fujt, Enyed felől, amely vasárnapi ünneplőben várta a Lukács László beszámolóját. A beszámoló után talán csökken ez a nagy, keserű bánat — a jégverés után, ami a történetek recenziójával elkoppant a fejük felett, megereszkedett a béke langy' esője: Lukács László elegánsan odakínálta a törzsfőnököknek a békepipát. Ez a legtöbb, amit tehetett; ennél nobilesabb meghajlással senki se fordult még vert sereg felé: a győző a legyőzöttre bizza a feltételek kiszabását. Ugyanakkor, amikor a legyőzött egyre azt hirdeti, hogy csak egyszer, csak egyszer kerüljön még felül — nem lesz pardon senkinek és a »vae victis« az egész vonalon érvényesül. Persze, az engedékenységekben, udvariasságban idáig nem mehetett el Lukács László. Mert

mások iránt való udvariasságból, tiszteletből senki se véteti le a saját fejét, pláne akkor nem, ha semmi oka a mások tiszteletére.

POLÓNYI GÉZA spórol és semhogy lefizetné a kamarának azt a pár száz korona türelmi díjat, beáll ügyvédbojtárnak a fiához. Polónyi Dezső ur valóban irigylésreméltó ifju: kevés fiskális engedheti meg magának azt a fényüzést, hogy excellenziás jelöltet tartson; annál sajnálatraméltóbb azonban Kovács Gyula. Polónyi Géza tudniillik fiskális szokás szerint előreláthatólag azonosítani fogja magát védenczével és akkor — no akkor nincs az az esküdtbiróság, amely felmentené a Polónyi Gézával azonosított vádlottat. Egyébként nagyon kívánatosnak tartanók, ha az ügyvédi talár kérdése is eldőlné a főtárgyalásig; igazán lélekemelő látvány volna: Polónyi Géza az Igazság talárjában és az ügyvédek is megtanulnák a talár használatát, — végre is, senki se ért Polónyinnál jobban a talár és köpönyeg forgatásához.

NEM BOLDOG A MAGYAR! — konstatálta ismét Szemere Miklós, a tippek és antiszemiták magyarországi pópája s miután a tettek embere, nem elégedett meg ezzel az egyszerű megállapítással, hanem leült, nem gondolkodott és röpiratot írt arról, hogy miért nem boldog. Más ember, ha ezeken a dolgokon gondolkodott volna, alkalmasint igen egyszerű és nyilvánvaló dolgokban találta volna meg a magyar nép boldogtalanságának az okát, talán abban, hogy nincs önálló vámterület, vagy abban, hogy még mindig nincsen igazi népuralom, vagy hogy nincs kultúra, vagy talán egészen egyszerűen azért, mert nincsen pénzünk. Szemere Miklós azonban nem azért de genere Huba, hogy a dolgoknak ilyen egyszerű megállapításával megelégedjen, neki finomabb és komplikáltabb boldogtalansági okok kellenek, kitalálta tehát, hogy azért nem vagyunk boldogok, mert nincs női választójog. Nagyszerű! az egész ország fel van fordulva, az emberek ököltre mennek, nem tudjuk, miből élünk, golyó van a hasunkban és akkor Szemere Miklós a női választójogról szónokol. Polgárjogot a nőknek! — mondja honmentő pózzal. — Jaj! — mondhatják erre válaszul a szép honfitársnők. — Még csak éppen az hiányzott, hogy Szemere Miklós pártfogolja a feminizmust. — Akkor azután a magyar szuffragettek szépen jégre tehetik az aspirációikat, mintahogy a jégre került Szemere Miklós valamennyi honmentő terve. Szegény madárkák! alig hogy kikeltek a fészkekből, már is reájuk csapott Szemere Miklós jóakaratainak dermesztő szele! Mennyivel jobb a »festői hajzatu modern vándornépek«-nek; őket nem pártfogolja Szemere Miklós, ők tehát nyilván igen jól érzik magukat. De azok, akiknek megmentésén Szemere Miklós fáradozik, bajosan fogják még egyideig az államháztartás spájzkulcsát a kezükbe venni!

A KÖZÉPKOR, amely itt-ott, szép Magyarországon elrejtve lappang, régen nem jutott olyan őszintén és csattanósan napfényre, mint most, a korompai vasgyár kulturhistóriájának legujabb fejezetében. Valóban ez a régi, régi módszer: a paraszt legyen buta, mint az állat, egyék, igyék, aludjon és főleg dolgozzon, de gondolkoznia nem szabad. Mert ha gondolkozni akarna, eszébe jutna, hogy a hűbérurak, akik a nyakán ülnek, mégsem származnak az istenektől és egy ökölcspás beszakítja az ő fejüket. Korompa, alias Krompach hűbérurai is ezen a módon igyekeznek megvédeni a koponyájuk biztonságát és a hűbéruri jövedelmeket, amelyeket a modern kor

változott nyelvjárása dividendának nevez. Iskola nem kell, szociáldemokrácia sem kell, semmi sem kell, csak emberanyag, amely kész tönkremenni azért, hogy a rimamurányi részvények boldog tulajdonosai két hónappal tovább maradhassanak Biarritzban. Igy fest a modern rabszolgotartás. Nem csoda, hogy a nagyurak meg vannak ijedve, amikor a munkások között felüti a fejét a testületi szellem és a műveltség utáni vágy. Mindent meg lehetne nekik bocsátani, azt, hogy isznak, hogy nem dolgoznak, adni is lehetne nekik mindent, amit akarnak, pénzt, vért, szabadságot, sőt még málnaszörpöt is, de az irni-olvasni tudás halálos vétek és az iskola tiltott gyümölcs. Inkább ne legyen gyár, inkább haljanak meg családotul, de olvasni ne tudjanak. Nagyon érthető álláspont és nagyon érthető a következménye is. A krompachi gyár igazgatósága szerint a műveltség és a szociálizmus egyet jelentenek, a krompachi munkások kénytelenek tehát szociálistákká lenni, mert műveltek akarnak lenni.

Krónika II.

A zágrábi ítélet.

— aug. 16.

Huszonnégy évesek voltak: hittek magukban, a szabadság misztériumaiban, a mártirok csodatételében és a szegény, jobb sorsra érdemes neuraszténiájuk délibábjában. Hittek. És még ma is, ma is hisznek, és a Brutusuk reszkető innal és ijedt, fehér szájjal kiáltja a bitó alján: éljen Horvátország! Éljen... Istenem, hát éljen, hát persze, hogy éljen és végre... szegény, szegény Jukics... élni is fog, élni akkor is, amikor ő már az akasztófa árkában porlad. Mert a haza rossz szerető: türi, hogy meghaljanak érte, de ő nem ugrik a kedvese után a kutba. És — mért, hogy így kell történni mindennek, tula szabályok világán? — még jó, hogy nem tudja, nem látja: milyen meddő, milyen hiábavaló, milyen kevés vizet zavaró volt az, amit utolsó trompfal játszott ki a »szarnokság« ellen. Le temps passe, l'eau coule, le coeur oublie — az idő mulik, a víz folyik, a sziv felejt... és a haza is felejt és a párt is és az ideál is és a báni székben más ül és a parlamentben más ül és a katedrákon más ül; a barátai és a vezérei pózolni fognak a Házban, tárgyalni a bíróságon és prelegálni az iskolákban — miniszterek lesznek és ügyvédek és tanítók — és a pillanat autóján se robognak el amellet a tragikum nélkül is tragikus fiatalember mellett, aki olyan furcsán, olyan konokul, olyan ostobán és olyan boldogtalanul hajtogatja azt a csacsi, azt a naiv, azt a — neki — szent pohárköszöntőt, hogy: éljen Horvátország!

*

És ezért — azért, hogy Horvátország éljen — meg kellett hálnia egy pár polgártársnak és meg kell hálnia most e bus Wedekind-hősnek is, aki a maga kölyök-esztendeit politikai kicsapongásokban élte ki. De valóban meg kell-e hálnia? Bünhődnie kell-e azért, amiért »rossz természettel« küldetett az életbe, egy talán még tíz generáció előtt kigyuladt idegkatlannal;

amelyet im a Végzet rendezett be forradalmi üzemre. Vagy nem azért kell meghalnia, amiért merényletet intézett a »zsarnok« ellen, hanem azért, mert ártatlan embereket lőtt ki az életből? Nem, nem, a mai iurisdictio nem olyan könyörületes a zsarnokgyilkossal szemben, mint a középkori. Valóban: a középkor, amely a tekintély asszekurálása végett olykor tullendült a krisztusi irgalom határain, a zsarnokgyilkossággal szemben fölöttébb liberális, szinte azt mondhatnók: felvilágosodott álláspontot foglal el és ez a liberalizmus, ahogy mondani szokták, piros fonálként húzódik végig a politikai litteraturán Beccariáig.

Kezdjük a szellemes Salysbury Jánoson, a Becket Tamás barátján... Ő, — Paul Janet a középkor legtehetségesebb politikai írói mellé szurta — nemcsak megengedett dolognak tartotta a zsarnok meggyilkolását, hanem illőnek és jogosnak is, *iustum et acuum*, csak — folytatja a pápa csirkefogó talpnyalója — arra kell tekintettel lenni, hogy a zsarnokgyilkosság a vallás sérelme nélkül menjen végbe, *sine religionis honestatisque dispendio*. Szent Bonaventura, a dominikánus bölcselő is kiköti az alázat hajóit a zsarnokság partjainál: »szigorú jog szerint az, aki a hatalommal visszaél, megérdemli, hogy hatalmától megfosztassék... *Isten adta a rablónak is az életet s a bíró mégis jogtalanság nélkül foszthatja meg tőle.*« És a nagy akvinói szent, a híres Tamás, a *Sentenciák* commentárjában a tömegekkel szankcionáltatja a tett propagandáját: »Aki hazája felszabadítása céljából megöli a zsarnokot, dicséretet és elismerést arat...« Méltóztattak hallani a középkori rókát: nem azt mondja, hogy dicséretet érdemel, hanem azt, hogy dicséretet arat, — más szóval: egész bátran megölheted, mert ámbár semmikép se elismerésre méltó a gyilkosság, mégis elismerésben lesz részed. A skolasztikus jesiba lólába még szembetünöbben nyulik ki az *Egidius Romanus* filozófiájában. A kenetes ember a Szép Fülöp tanítómestere volt és a munkájában — *De regimini principum* — ekképp disszertál a zsarnokgyilkosságról: ami erőszakos és természetellenes, az nem lehet állandó; az alattvalónak nincs ahhoz joga, hogy a zsarnoknak ellenszegüljön — *a zsarnok büntetésének azonban szükségképpen a nép az eszköze...* vagyis: *te magad* ne öld meg, *ti együtt* azonban megölhetitek. Ráösmersz-e, felebarátom, a római kuria stylusára?

A renaissance politikusai kissé kétszínűek voltak a zsarnokgyilkosság megítélésében: Machiavelli például a *Principében* elítéli, a *Discorsiban* azonban szinte ajánlja a forradalmi terror eszközeit. A reformáció korában *Mariana* — *De rege* — így ír: »Büntetés kell a zsarnoknak, amely feltartóztatja garázdálkodásában és ez csak a zsarnokgyilkosság lehet. A zsarnok bőszen fejevad, amely mindent felperzsel. Ha a zsarnokgyilkosság bűn volna: borzadálylál beszélénk a zsarnokgyilkosokról — de mit látunk? Harmodiusról, Aristogeitonról, a két Brutusról a legnagyobb tisztelettel beszél a világ. *Bođin* is felmenti a zsarnokgyilkost és *Boucher*, Páris plébánosa valóságos büntetési kate-

góriákat állít fel a — zsarnoknak. És ez így megy végig az irodalmon az új korig, amely publikusabb felfogást hozott magával és nem rendezi be saját külön használatra a »zsarnok« és a »gyilkos« fogalmát. Itt már — az irodalommal szemben — inkább az exerceáló iurisdictio lett opportunus, amely ritkán üzeni meg az állam boszuálló hadjáratát egy ember ellen... amikor a saját organizmusában élő millióval kell elbánnia.

*

És most: próbáljunk kizökkenni a magyar hazafiság határaiból és vegyük a dolgot úgy, ahogy nincs — huzzuk a politikai földrajzot egypár mértfölddel lejjebb, úgy, hogy Bécs Budapesten és Budapest Zágrábban helyezkedjen el. Mert nem az a fő: vajjon valóban zsarnokságot inauguráltunk-e Horvátországban, hanem az: valóban paczifikáltak, elnyomottnak tartja-e magát Horvátország? Mi fölényesen, semmibevevően beszélünk Horvátországról, a helyzetudatunk akkora kevélységével, amekkorával a *civis romanus* beszélhetett a meghódított provinciák barbár nomádjairól. De nem beszél-e Bécs hasonló kevélységgel rólunk?... Elöttem van egy sárguló, ócska röpirat, amelyben a német szerző Cassandraképp jelenti ki, hogy előttünk — elődtelen, rokotalan, exotikus fajta előtt csak két út áll: vagy a csöndes rothadás, vagy a glóriózus elbukás. És előttem van egy még súlyosabb — mert nagyobb elme-forumu — verdikt: »da sind sie jetzt unter Slaven, Deutschen, Wlachen und andern Völkern der geringere Theil der Landeseinwohner, und nach Jahrhunderten wird man vielleicht ihre Sprache kaum finden.«... A nemzeti aspirációk harcza a nagy körforgásban most a Dráva alá került és itt — véletlenül — mi vagyunk »birtokban«, Horvátországnak mi vagyunk az átkos Ausztria-Bécse, molochja és kamarillája: a nemzeti küzdelem itt ellenünk irányul. Ahogy Budapesten fütyült a »nemzeti harc« vonatja: ment tovább, le Dél felé; most futott be Zágrába és a — különben kissé vad és zavaros — horvátok megrohanták a teherkocsikat és kiszedték belőle a »nemzeti küzdelemek« rekvizitumát: az ablakbeverést, a nyelvi követelést, zászló-hecczet és bojkottot. A revolver az nem volt ott, — és itt kezdődik a különbség — nem volt ott az Andrássy-ut se, a börze sem, a Kereskedelmi Bank és Szinnyey-Merse Pál sem, semmi, ami a civilizatórius erők: a pénz, a kultura óriási pálmáival hűsithette volna a nemzet bujálkodó fantáziáját. És minálunk — ez a másik nagy különbség — a nép, a fiatalság volt az okosabb és az öregek vezérkara az együgyűbb. Itt nem lehetett baj; odalenn azonban a vezérek kitanult, vén rókák, a nép, a fiatalság azonban együgyű, naiv, hívő és fantasztikus, — itt szinte elkerülhetetlen volt a juliusi merénylet. A pártvezérek ott sokkal okosabbak, semhogy komolyan vennék a dolgot: csak át kell nézniök a Dunán Belgrádba és látják, hogy mit ér el a délszláv nép, amelynek minden nemzeti aspirációja megvalósul, van nemzeti dinasztiaja, saját

parlamentje, alkotmánya, hadserege, szabad, független... és emellett koldus, nyomorult, Európa összes kabaré-inek, operettjeinek, viccslapjainak állandó témája. A fiatalok azonban nem gondoltak erre, ők csak arra gondoltak, hogy Cuvaj Ede czime nem *bán*, hanem *királyi biztos* és furcsa, bolond összejöveteleken, ijedt, homályos, mocskos diákszobák mélyén kimondták rá a delendam esse censeót. A merénylet — részben — sikerült és az osztó igazság köteleit sodort a merénylő nyaka köré: szemet szemért, fejet fejért! A talio ez — az ős-társadalmak büntető evangéliuma és ezzel az itélettel a siralomházba került a merénylő mellett a régi Horvátország is, amelynek földjéből ez a jogi gyom kiserkent. Nem hiszszük, hogy ezzel az itélettel a magyar kormánynak akart kedveskedni a vérbíróság. A magyar kormány a jog uralmát akarja teremteni és nem a jogtalanságét; és itt fejekre van szüksége, komoly, okos, becsületes főkre, — de nem egy beteg, boldogtalan rajongó fejére.

Polóniusz.

Empire-szoba szögletén.

Empire-szobában kényes dámák,
Ezüst kandallón arany vázák,
Halkléptű szolgálak s bókóló urak.
A falakon nem büszkearczu ősök,
Nem réttegett harci hősök:
Sokszinü ujmódi képek pompáznak.

Öblös karosszékek bársony ölén
És a selyem-szoba minden szögletén
Különválva kis szigetre: Mádám és Mosszifjő.
A játék az ezeréves régi:
Szerető nő, szerelmes férfi,
Elfutó sóhajok, jeltelen csókok csatája.

A témák ujak, komolyak és vonzók,
Dohnányi, Reinhardt. Kik voltak a korzón?
Mind gondolatot üz és igazat takar.
De lánczolt lelkük leigázott vágya
Végigszánt arczukon mint éledő Tisza-virága
És viszi gondolataikat a boldogság vonatán.

Óh jöjj, eseng szemével a férfi,
Holdsugár, napsugár csillogását egyesíti,
Csókunkhoz így fon harmatrózsából lugast.
Urnő léssz, én lépésed csókóló szolgál.
Test a testhez, lélek a lélekhez tapadva,
Sétálunk az élet kinöves mezején.

Ám vége az álmos zenének,
Mádám, Mosszifjő egymásra néznek,
Pilláikon álarczos tagadás diadalt ül.
S távolodnak mint két messzi csillag lelke,
Idegenül, fagyosan, szinte dideregve:
Mádám, igazá volt — mondhatlan unalmas minden.

Borbély József.

A smokk.

Irta: JULES RENARD.

(2)

Az alsónadrág gombjai elkészültek. Vernetné meg-
rázza. A nadrág ülepe felpuffad, mintha valaki bele-
bujt volna. Elkábulva a hőségtől s attól a kis bortól,
amit ittam, fantáziálni kezdek és úgy töltöm meg kép-
zeletben, ahogy nekem jól esik. Magam bujok beléje.
Nagyon bő és Vernet-né térdén állva, feje a csipőm
magasságában, összeszorítja a nadrágot. Boszant, hogy
guzsba köt, hogy jobbra s balra kell forognom, a kezem
a levegőben, vagy össze van kulcsolva a hasamon.
Hiába mondom:

— Jól van! — És hiába akarok a dolgaim után
látni, Vernetné nem tágit, begyüri az alsónadrágot a
harisnyámba, kicsit eltávolodik, hogy lássa, jó-e, nincs
zavarban, a sarkán kuksol és a derekába egy gombos-
tűt tűz.

— Még egyszer bocsánatot kérek, hogy ezt a kis
munkát maga előtt fejeztem be, de Vernetnek nem
volt mit magára vennie.

Nézem a férjet, előnt a részvét, az ingemet is oda-
adnám neki. Helyemen egy groteszk figura ül, beszél
a nevemben, karrikirozza a gesztusaimat, emészt és
hizik.

VIII.

Két fotográfia.

Az egyik szól:

— Nóm imád!

És a másik:

— Vernet a világ legbecsületesebb embere.

Nem mernék bevallani, hogy egymástól távol is
boldogok. A férj mégis kizárólag a gyárban él. Különös
eseménynek tartotta a telefon találmányát. Eleinte
irtózott tőle, nem használta, rendesen valamelyik
hivatalnoknak szolt oda.

— Telefonozzon csak, nekem nincs időm.

És míg a hivatalnok beszélt a messzeséggel, Vernet
lázasan tipegett a fülke körül, mint az állatszelistó,
akit már megharapott a vad. Végre nekidurálta magát
és most úgy tekint a telefonra, mint a legjobb barátjára.
Mindig együtt vannak. Vernet csupa kedvtelésből
beszélget vele és este az elhangzott beszélgetések vissza-
visszadöngének, megezerszereződnek a fülében.

— Képzeld csak, Blanche, kinyitom a fülkét. Be-
megyek, azt mondom: »Halló« — senki. — »Halló,
halló« — senki. — Képzeld csak, huszonöt percig nem
kapcsolt össze, úgy váratott, órával a kezembem!

Ó, a Telefonos Kisasszony, az Ellenség!

Az asszony az asztalra könyököl, orra a teás-
findsában van, kisujját felemeli, olyan a kisujja, mint
egy ékezet és így szól:

— A szemtelen!

Ő különben egész este a nagy üzletekben járt s
váltig ismételtette a segédeknek:

— Igen, szívesen megvenném ezt, de nem nekem
vásárlom, csak egy vidéki barátnőmnek!

Sokszor vesz ajándékhalmat talán azért is, mert a
csomagok érkezése növeli tekintélyét a házmester előtt.
De leginkább az alkalmi vételt szereti. Csak az olcsóság
csábítja.

— Mondhatom magának, — szól halkán Vernet
ur — ez az asszony aranyból van.

A férj nekibátorultan szereti, büszke, hogy nekem
is tetszik a felesége és mikor helyett valami cukros
kelletlenséget nyujtok át az asszonynak, a férj mosolyog:

— Jaj, ez a Henri!

Nőismerőnek tart. A felesége iránt való bámulatom egészen inyére van. Hogyha egyedül maradnék a férjjel, megpaskolnám a haskóját s akkor intimitásokat mondana róla.

És Vernet-né is felbuzdult.

Férjét szilárdan és őszintén szereti. Amikor kísértetbe jön, az erejében bizakodik s a derék férje szeretetében pihen meg.

Már-már kialudtak a sziveik, olyanok voltak, mint két kihült hamurakás. Én jöttem, ráfujtam s mindenkinek nagy meglepetésére szikrák pattantak ki a hamuból.

Belém is élet költözött.

Eddig egy kis faczér uracska voltam, aki tulságosan megvetette magát, most azonban van valami czélom: összekötöm ezt a két lelket, amely már-már megereszkedett, mint az elhasznált hur.

Valahányszor meglátogatom őket, haladást észlelek. Terítkeiket közelebb rakják, egyre finomabban kínálják egymást kenyérrel, borral s olykor hosszasan és kiméletesen vitatkoznak, kicsoda vegyen előbb a salátából.

Vernet ur mihelyt haza jön, megcsókolja a feleségét, le se teszi a botját és kalapját.

Ha azt mondom neki:

— Fáradtnak látszik!

Ezt feleli:

— Rosszul aludtam az éjjel.

Hosszasabban is beszélne és az ajkairól valami vaskos és ordináré tréfa csüng, mint az ágról a férges alma.

Felesége visszatartja:

— Na, kedves!

Kezét hanyagul az asztal peremére tette és lehajtott fejjel, villogó és hunyorgó szemmel susogja:

— Te rossz!

Én parulok el. Gratulálok magamnak. Jól dolgozom.

IX.

A drága jó férj.

És miért ne szeretnék egymást? Vagy azt higyjem, hogy Vernetné minden látszat ellenére a tiszta és becsületes családi életét hűtlenséggel fűszerezi? Le kell szoknom arról, hogy a tudatlanságomat ezzel a megvető iríázissal burkoljam be:

— Ismerem a nőt: betürejtvény és mézeskalácsosbábu.

Nem: Vernetné egyszerű nő, aki úgy szereti a férjét, mint az apját.

Vernetnek rengeteg bicepsze van, amely ugrál és szinte harsog, amikor megkeményíti és behajlítja a karját, mint az unatkozó vadállat, aki állkapczáját kinyitja és megint becsukja.

Ezzel a huskapocscsal összetörhetne egy diót, szétroppanthatna egy rugékony golyót s engem is ketté hasíthatna, hogyha ügyetlenül a karjaiba gaba-lyodnék.

A villát dugóhuzóba lapítja, öklével vidáman reá-
vág a köszörűkő élére, anélkül, hogy valami baja esnék. Féltekenységből és gyeengeségből azt hazudom magamnak, hogy fogásokkal operál.

Az intelligenciája is megjárja. Semmiből lett, a tiz körmével kapart össze mindent. Tizenöt éves korában már kenyeret keresett.

— Sőt, — mondja — alig voltam tizennyolcz hónapos, már segitettem családomnak: ötszáz frankot és egy ezüstérmét nyertem egy csecsemő-versenyen.

Tudja, hogy nem kómiikus, bátran dicsekedhetik a munkájával. Hogy ne vádolják szerénységével,

magát teszi le. Hogyha valami hülyéről beszélnek, ezt mondja:

— Hozzám hasonlít szegény; szakasztott olyan, mint én, jó ember!

Aztán kijelenti:

— Tökkel ütött számár vagyok, de mindent megtettem, ami tőlem telt és ha az ember megteszi, akkor...

Vernetné tiltakozik:

— Dehogy, fiam, neked is vannak érdemeid. Hányan nem vergődtek volna zöld ágra a te helyedben!

És minthogy a férje magasabb rangú nőnek tekinti és ez hizeleg neki, hozzáteszi:

— Olyan jó vagy!

De milyen jó! Maga a jóság! Olyan jó! Vernetné nekimelegszik, úgy gesztikulál, mint hogyha vésővel a Jóság hatalmas és nehéz szobrát mintázná, hanyagul a széke alá vetve a használhatatlan anyagot, a többi apró-cseprő hitvány erényeket.

Én is beadom a derekamat, sutba vetem a paradoxokat és megkérem a kitünő nőt, fogadjon el munkatársának, egy kis agyaggömböt biggyesztek a szoborra, az arcza közepére, ez lesz később az orra.

Igy Vernet ur erős, jó és sokkal szellemesebb, mint ahogy gondolná.

Csak az a baj, hogy bibircsókók nőnek az arczán. Beteg vére egy vakondok állhatatosságával apró kanálikokat váj a bőre szintjén s itt-ott perzselő és viszkető hólyagokat huz fel.

X.

Az elősdi visszaemlékszik.

Verneték nyugodt lakása vonz. Rendszeres életük engem is megfertőz és nem is igen akarom magamat kivonni alóla. Nem igen tudom, mit teszek náluk, de minden este odamegyek. Lassan haladok a lépcsőn s mikor megnyomom a csengetyü gombját, valami vidámság fog el. Várnak. A terítékem mindig készen áll, már mihelyt csöngetek, sietnek odatenni. Nem is köszönök, levetem a felöltőmet, egy pillanatig tétovázom, hogy az orrczimpáim teleszivjam a konyha párolgó illatával. Aztán lassan az ebédlőbe megyek. Kifújom az orrom, keresgélek a zsebeimben, motozok a ruhafogason, keztyümmel leporolom a czipőmet: időt hagyok Vernetnének, hogy a szobaleánynyal rendelkezék és halkán a fülébe sugja:

— Szaladjon el egy kétfrankos mandulatortáért!

Tulajdonképpen hivatlan vendég vagyok: de mint-hogy nem éreztetik velem és a vacsora mindig jó, fesz-telenül köszönök és igyekszem variálni a napközben elkészített udvariassági formulákat.

Vernet ur könyörtelenül megszorítja ujjaimat, hogy érezzem erejét s amig kinosan eviczkélek, hogy kiszabaduljak a vaspréssből, a felesége ezt mondja:

— Isten hozta, poéta!

Meg akartam csókolni a kezét. De ő nem várt reá; karja, amelyet felemeltem, nehezen visszaesett és így utána kellett ugranom.

Altalában, ha a hüvelykjeink és a mutatóujjaink villája egymásba akaszódik és ügyesen összefonódik, egész este jól érzem magamat. Ha azonban csak az ujjai hegyét adja ide, nyugtalankodom, mint a fülelő nyul. A tenyerembe sinkófázom az ujjait, és mozgatom, mint az aranypénzt, hogyha nézegetjük, elég nehéz-e.

Mihelyt beállitok, pozór, hazug és naiv leszek. Az »egészséges és dus« táplálék elfojtja, sarokba szorítja a lelkemet, némává tompítja.

— Kitünő a leves! — mondom. — Csak maguknál tudnak főzni.

Elsőrolom az ismertebb vendéglők neveit, mintha

járatos lennék ottan. Kicsit drágák; de Párisban csak az olcsó, ami drága.

Vernet ur minden névnel megkérdi:

— Volt ott?

— Voltam. Uj gazdájuk van, aki pompásan készíti a tengeri halakat; de a többi hal ehetetlen.

Elvezem a hazugságom és nézem, hogy emelkedik Vernet ur csodálkozása, mint a higanyoszlop. Még egy hazugsággal kell tetézni, hogy elérjen bizonyos fokig. Egy bizonyos foknál azonban meg kell állapodnom. Vacsora után talán elmegyek egy rákot szopogatni Foryhoz. Elmenjek Foryhoz?

De mikor félek, hogy rajtacsipnek (mert nemcsak hazudozni szeretek, de azt is szeretem, hogyha elhiszik furfangos tóditásaim) és mikor Vernetné henczegésem-től megzavarva, frugális ebédnek nevezi az övét és az elnézésem kéri, így szólok:

— Ó, sohase adjon az isten jobb ebédet ennél.

Aztán azzal a finom ügyességgel, amelyet nem tudom, honnan szereztem, de amelynek révén bűvész is lehetnék, a nagy vendéglőkről átcsapok a kis népkonyhákra, a huszonöt sou-s kifőzésekre (borravalóval együtt).

Előbb pazar muzulmán voltam, most francziskánus szerzetessé vedlem. Vernet és az élete párja rokonszenvesebben figyel. Koplalásom történeti fontosságot ad az ebédjüknek. Irigyelnek: most szánnak. Ismerem a témámat és beszélek, beszélek! Ugy látszik, meg, mint a vízfolyás.

— A munkám úgy elfoglalt, hogy sokszor az ebédet is elfelejtettem, úgy, ahogy az ember elfelejt egy könnyű tárgyat, egy zsebpendőt. Ha valaha irtam értékes dolgot, ekkor irtam. A türhető verseimet a kiéhezett gyomromnak köszönöm.

Még nem állítom, hogy csak a szegény ember tehetőséges, csak pedzem.

Ezt máskorra hagyom.

— Ne szomorodjék el, — mondja Vernetné.

— Ugyan, ez csak visszaemlékezés. Csak úgy beszélek róla. Most jóra fordult minden. De krudélis napokat is láttam. Egy napon elfelejtettem ebédelni, önként. Keresgélek a zsebeimben, semmi. Az erszényem sovány, mint egy koldus. Keresgélek a falszekerényben, ahol a likőrös üveg, a tálca és két-három pohárka a látogatóknak s csak egy darab szafaládét lelek ottan. Kék-fekete pontocskák cifrázták, mint az odvas fogakat. Még ma is érzem a szagát. Huszonnégy óráig azon éltem, hogy néztem ezt a szafaládét.

Nevetek? Magam gunyolom? Derülten és komolyan beszélek a kis szobámról, az ügyeimről, az asztalkámról, a kis könyvtáramról, ahol sorjában állnak a könyvek. Vidámságom erőltetett s úgy tetszik, befelé potyognak a könnyeim, egyenként. Nem is tudtam, hogy ennyit szenvedtem. Ezek az érdekes kalandok a valóságban nem fájtak annyira, mint így elmesélve.

Azt hiszem, ez vagyok én.

Vernet és Vernetné bólogatnak, sóhajtoznak. Vernet ur talán szemrehányást is tesz magának, hogy olyan gyorsan jutott minden jóhoz. De csillapul, mert arra gondol, hogy előbb-utóbb én is célhoz érek.

— Minden nagy ember keresztül ment ezen, — mondja.

XI.

Kortársaim.

Nyomban szemügyre vesszük a nagy embereket, akik keresztülmentek ezen és minden idézett példa fényes jövődóm bizonyítéka. Gondolatban barátaimat is ragyogó karriéremhez kapcsolom.

— Ha idejut, — mondja Vernetné — ránk se néz majd.

Borzongva kiegyenesedem. Fixirozom és mintha már a szeretőm lenne, egy gesztussal örök hűséget esküszöm neki.

Mikor a lelkesülésem lohad, újra intimen csevegünk az irodalmi életről. Hirtelen a híres írók barátjává vedlek. Elvből minden tehetséges embert letegezlek, kivéve egyet, kettőt, a legöregebbeket, akiket nem lehet megközelíteni, akik nagyon is messze vannak, sokkal inkább fölöttem állnak, semhogy vetélytársaim lehetnének és akiket mozgó ajkkal imádok, mint a félisteneket. De eleget tevén vallásos áhitatomnak, ne beszéljünk róluk! Illetlenül és makacsul ragaszkodnak az élethez, minden dicsőséget magukba szívnak; és minden otromba féltékenység nélkül, tiszta ember-szeretetből, kívánom nekik azt, ami által leginkább betetőzhetik pályájukat: a gyors halált.

Vernetné: Boldog lehet, hogy ismeri őket!

Henri: Azt hiszi? Nézet dolga. Ők is olyanok, mint a többiek, sokkal közönségesebbek, mint gondolnánk. Látja, én például a családi életet szeretném, az otthon nyugalmát. A könyveimbe, a munkáimba ten-nem bele a kuszaságomat, a hibáimat, a lelki bűneimet.

Azt mondom: »könyveim«, »munkáim«, ha szorítanának, azt is mondanám: »közönségem«.

Minthogy a művészek is olyan emberek, mint ő, Vernet biztonságban érzi magát. Nagyon megszelidítettem a szörnyet s aztán egyszerre veszedelmessé tettem.

Henri: Az idágenekkel, a nem czéhbeliekkel szemben udvariasak vagyunk, egymásközt bezzeg marak-szunk. Aki azt mondja: »író«, azt mondja: »kannibál« és azt mondja: »fekete máju«. Minden áldott nap kell egy áldozat a fogunk hegyére.

Vernetné: De mégis csak megegyeznek abban, hogy Sully Prudhomme, Theodore de Banville, Lecomte de Lisle zseniális költők?

Henri: Na, na, na! csak lassan! Először is mi az: zseniális?

Vernet: És a színésznők? Ismer néhányat? Látott már közléről színésznőt?

Henri: Ugy, ahogy most magát, a páholyukban, vagy otthon.

Vernet: Milyen a színésznők páholya?

Henri: Van köztük szép és van egészen siralmas.

Vernet: És a színésznőktől kapnak maguk jegyet?

Henri: Erre nincs szükségem. Tegyük fel, ön egy napilap, a *Figaro*, vagy a *Gil Blas* munkatársa. Bemegy a színházi titkárhoz, megmutatja a névjegyet és erre megkapja a jegyet.

Vernet: Zsöllyét?

Henri: Vagy páholyt, amit akar.

Vernet: Nagyszerű!

Henri: Ugyan, ugyan! Rendelkezésére állok.

Vernet: Élek is vele. Nem vagyunk elkényeztetve és hogyha fizetni kell a színházért, az ember kétszer is meggondolja mielőtt kiadja a pénzét. Aztán ha az ember ismerné a darabot, akkor biztos lehetne afelől, hogy nem hallgat végig unalmas dolgokat.

Vernetné: Én mégis mindig szeretem a színházat és egy este, hogyha nem tud mit tenni a jegyével...

Nem ismerem se a híres írókat, se a divatos színésznőket. Két-három száz-sou-s kokottot ismerek csak és négy-öt fiatalembert, akiknek talentumuk van, olyan idősek, mint én, és jó verseket írnak. A kortársaim sohase szapultak, minthogy a kortársaim nem ismernek és a tömeg gunykacaja még nem vette el az álmomat. Lecomte de Lisle-t a boulevard Saint-

Michel-en láttam, Sully Prudhomme-öt egy hidon. Ugy beszélnek róluk, mint a czimboráimról, de reszketek a gondolatra, hogy látom őket. Théodore de Banville kevésbé imponál. Azért talán, mert minden nagy-képesség nélkül egy-két souért napilapba adja a verseit? A többi nagyembereket csak arczképükről ismerem.

Különben a színházon kívül is hallottam beszélni egy szép színésznőt, akit nem nevezhetek meg. Egy omnibusz után futott és kiabált a kalauznak:

— Álljon meg! Fene egye meg, álljon meg!

De oly jól esik, hogy elképpeszszem a barátaimat. Unszolnak:

— Folytassa!

Hunyorognak, boldogan mosolyognak, aztán egymásra néznek, mozgatva fejüket, mintha a legyek csipnék őket. Nem itélem el ártatlan pillantásukat. Hisz elkezdtem, folytatnom kell:

— El kell hagynom önöket; jól érzem magam ugyan, de el kell mennem megnézni a *Merlinette* harmadik felvonását. Azt mondják: »nagyon elnyujtott«, és aztán vissza kell mennem néhány barátomhoz, akik vacsorára várnak.

Hiába kínálnak egy utolsó fehér chartreusezel, felkelek, örülök az életnek, élőkélő vagyok.

— Boldog, boldog ember! — mondja Vernetné.

Jaj istenem! Ki fizet nekem egy káposztát, feltétellel?

Az utcán esik az eső. Alig teszek száz lépést, a nadrágom, amelyet elfelejtettem feltűrni, czaftogni kezd a sarkamon. A gázlángok ragyognak, mint a könnyes szemek, a vizcsöppek, mint a nedves nyelvek végignyálják hidegen a nyakam. Kis szobámhoz érkezem, de olyan, mint a farkasordító, kinyitom az ajtaját, nem akarószik bemennem, futni szeretnék, aztán lefekszem és lábaimra gondosan ráteszem az ágyterítőt és a bőröndömet, amely tele van a szennyeseimmel. A bőrönd nehéz, de meleg és a csuklóimat is erősíti.

Ó, én boldog, boldog ember!

XII.

Szavak.

— Kedves Henri, mondjon már egy verset.

Ugy teszek, mintha nem is hallanám.

Aztán unszolnak. Vernet ur háromszor a szivem tájára ver, és ügyetlenül kérdezi:

— Mi van itt?

A redingote-om ezen a helyen egy szabályos tárgytól puffadoz, amely egy jegyzőkönyv formáját mutatja. Verret ujját a verses fiókba dugta és követeli. Nem fintorgok, képes is vagyok annyi verset mondani, amennyit akarok. Elfordulok, redingote-om kinyitom, vigyázok, Vernet és Vernetné észre ne vegyék, hogy nincs mellényem és hogy az ingem nincs kikeményítve, minthogy a merev ingmellet nem állhatom.

A jegyzőkönyv gummitáblája tele van féregszerű krikszkrakszokkal. De csordultig van versekkel. A rekeszeiben is van. A vasalóné számlájának hátán is verseket látnának. Hogyha tűzbe jövök, a kopasz emberek fejére is verseket firkálok.

Írásaim szétrakom az asztalon, miután félretoltam a tényérokat és asztalkendőmmel felitattam a mártás feltjait.

— Milyet parancsolnak: vigat, vagy szomoruat?

— Vigat, vigat! — mondja élénken Vernet.

De Vernetné finoman felel:

— Remélem, hogy Henri ur mind a kettőből ad, mind a kettőből — többször.

— De mivel kezdjem?

— Ó, ezt önre bizzuk.

— A Théâtre-Français rendjét követem. Hogyha két-három darabot adnak sorjában, a vidámabb a legutolsó. A lélek a dráma szomorúságát a vigjáték élénk vizében lemossa magáról. De figyelmeztetem önöket, hogy míg mások verseit aránylag elég jól szavalom, a magaméit, amelyeket én irtam, egészen rosszul olvasom.

Vernet válaszol:

— Sebaj, barátom. Ha kedve tartja, mondja csak a mások verseit, ahogy akarja.

A felesége elszörnyülködve szidni kezdi őt s érzem, hogy a lábaikkal telegrafálnak egymásnak.

— Rá se hajtson, Henri ur — mondja az asszony. — Hallgatjuk.

— Kezdje — szól Vernet.

Elkezdem, szemem a lámpa füstfogójára szögezve. Olykor megállok, minden verssor végén, minden sormetszetnél, de egyebütt is: mintha dadognék; néha pedig elragad az ár: a végtelenen lebegek. Itt a szavak vérbőek, duzzadnak az értelemről s a hangom is lassan tétovázik, hogy a szavakat széttörje s kivegye belőlük a gondolatot, a nedvet és a mézet. Később valami szemérem fog el. Amit mondok, banálisnak tetszik. Nem állapodom meg. Két kézzel szórom, kértem, nesze. Csak aféle olcsóbb rézpénz. Megfordítom a szájamat, mint egy edényt és hull-hull belőle és ömlik. Ki hinné, hogy ily állandó zaj szólhat egy efajta vékony-pénzü legényből?

(Folytatása következik.)

Saison.

Sorozáson.

— aug. 16.

Friss őszi délelőtt. Az utcán finoman szitáló augusztusi eső. (Ujabb meteorológiai divat szerint nálunk már augusztusban nyílik meg az ősz.) A sorozó-bizottság kedves szilvóriumos hangulatban dörzsöli a kezét; mindjárt kezdődik a munka; még csak az őrnagy urat várják. Jelen vannak az összes ismerős alakok: a fekete szalonkabátos városi tanácsos, a kopott redingotju városi díjnokok; a járásorvos ur (esetleg: tisztis orvos) őszbevegyülő nyájas szakállával és zöld ernyővel a homlokán; a czvikkeres honvédezredorvos ur a fess ezredorvos (a közös ármádiából) és néhány baka. A hosszú faasztalon papirlapok serczenek, jegyzőkönyvek ropognak. Az előszobában fázós alakok görnyedten bámulnak maguk elé és hallgatják szivdobogásukat.

Kardcsörtetés, lábdobogás, sarkantyupengés. Az őrnagy ur megérkezett. Kardcsörtetés, lábcsozogás, köhintések: az őrnagy ur leült a karosszékebe. Halk mozgás, papirlapcsörgés, suttogó hangok, a tanácsos ur odahajol az őrnagy ur füléhez, az ezredorvos ur leveti kardját és megvető tekintetet vet honvéd kollégájára: a sorozás megkezdődik...

— Kovács Székes István! — kiált ki az ajtón a káplár.

— Hier! — hallatszik egy hang.

És belép Kovács Székes István. Amennyiben

belépésnek lehet nevezni Kovács Székes István megjelenését. Kovács Székes Istvánnak ugyanis mindkét lábát térdig lemetszette a gép. Ennélfogva Kovács Székes István úgy lép be, hogy kis kézi szekéren tolja be az édes apja.

Kezdődik a vizsgálat. A járásorvos ur megtapogatja a sorozandó ifju lábát, — ami van belőle, nem a hiányzót — és a fejét rázza.

— Azt hiszem, alkalmatlan — mondja félénken az ezredorvosra nézve.

Az ezredorvos megtapogatja a sorozandó lábát, a fejét rázza; majd beletekint a sorozandó szemébe.

— Jól lát? — kérdi katonás nyerseséggel.

— Bizony nem jól látok — feleli az ijedős Székes István, mert attól fél, ha jól lát, beveszik.

— Akar katona lenni? — kérdi az őrnagy biztató szemhunyorogatással.

— Akarnék én, nagyságos uram; bárcsak lehetnék még katona. De nem tudok sem járni, sem állni; még feküdni is alig bírok; csak így ülve tudom tengetni a nyomorult életemet.

— Ülve? — szólal meg az őrnagy. — Ülve?...
Hm!

Az ezredorvos az őrnagyra néz; a honvéd ezredorvos az őrnagyra néz; a járásorvos az őrnagyra néz.

— Tud irni? — kérdi az őrnagy.

— Nem tudok én irni — feleli az ijedős, mert attól fél, hogy beveszik, ha irni tud.

— Schweinerei! — morogja az őrnagy. — Sem állni, sem járni, sem irni... Hát mit tud?

— Semmit se tudok én, nagyságos uram.

Az őrnagy int a fejével.

— Tauglich! — kiált az ezredorvos.

Kovács Székes István elkocsizik. A káplár kikiált az előszobába.

— Kerekes János!

Kerekes János délczeg alak. Semmi baja. Csak születésétől fogva állandóan spirituszban tartották. Minthogy ezt elfelejtették annak idején bejelenteni, a sorozandók közé került. Az édes anyjával jön be.

— Mi maga? — kérdi az őrnagy az asszonytól.

— Mutatványos vagyok vásárokon.

— Mit mutat?

— Ezt a fiamat mutogatom.

Kerekes Jánost a mércze alá állítják.

— Huszonnyolcz centiméter! — kiáltja az orvos.

— Akkor megüti a mértéket — jegyzi meg az őrnagy.

Kerekes Jánosnak semmi ellen nincs kifogása. Minthogy a hozzá intézett kérdésekre nem ad választ, szimulánsnak minősítik és besorozzák. Tulságos és mértéktelen szeszélvezet miatt külön büntetést szabnak ki rá. Kerekes Jánosnak minden mindegy, csak az édes anyja sirdogál egy sarokban, mert egyetlen, kenyérkereső fiától fosztották meg.

A káplár ismét kikiált az ajtón.

— Péczeli Ferencz Keresztély!

Egy hang visszaszól:

— Elgázolta a vonat.

— Tauglich! — kiáltanak egyszerre az orvosok.

A káplár:

— Meszös Árpád Lajosmizséről.

— Kivándorolt Amerikába — szólal meg halkan az egyik dijnok.

— Tauglich! — ordít unisono a három doktor.

Az őrnagy helyeslőleg bólint a fejével.

Odakint augusztusi eső szítál. Az összes nyomorultakat, még azt a kettőt-hármat is beveszik. A lajosmizsei, valkói, isaszegi és a többi Rátok lányokra pedig beborult az ég. Ezért esik most augusztusban az őszi eső.

Maitre Jacques.

HETI RIGMUSOK.

Ábránd.

Az élet most javulva változik.

Megint ki fognak nyilni a mozik.

S a konzekvenciák nem meglepők

Hogyha kinyilnak: nyitva lesznek ök.

Beléjük mennek a legjobb körök.

En magam is oda özönölök.

S bármilyen sűrű lesz a levegő

Szórakoztatni fog a lepedő.

Igen, igen, a vászon, a sima

És a berregő villanymasina

A bus létet lágy fényvel fényező:

Nekem 2 (kettő) kulturtényező.

Nekem mindig nagy örömet szerez

Ez a Gaumont s ez a Pathé-fresesz.

A glóbus, mit szalagok fonnak át,

S a kakas, amely ingatja nyakát.

A gyilkosság olyan mulattató,

A humoros kép olyan megható,

Szép a táj, melyen lépked a gulya,

A Pali is szép, amikor mulya.

És minden szép, és minden csodaszép,

Mert kérem mégis... mégse él a kép.

Ha tánczol is: de sosem énekel,

S a szerkesztőségekbe sem megy el.

A képnek nincsen magánélete,

A kollegáról nincs itélete,

Lakásán nincsen réz-mű-nyoszolya,

S számomra nincsen kész bü-mosolya.

A képtől otthon nyugodt lehetek,

Mert a képpel nincsenek esetek,

A kép szerződést nem szeg meg soha,

A kép legföljebb némán ostoba.

Inditványom így hangzik:

A hatóság tehát legyen helyén

S a színházaktól, annak idején,

Vonja meg, nyujtva ezzel enyhe kéjt:

A szájkítáthatási engedélyt:

Pikk.

INNEN-ONNAN.

Cséry Sárika. A német császárt egyszer már érdekeltük mi, magyarok, amikor nálunk járt és nagyon szépeket mondott rólunk, mert akkoriban állítólag arról volt szó, hogy a hármasszövetség harmadik komponensének, Magyarország-Ausztriának belső egyensúlya megbomlott. És akkor, ismét csak állítólag, maga a német császár tapogatta ki, hogy az egyensúly helyreállítására nem volna-e czélszerű a súlypontot Ausztriából Magyarországra áttenni. A feladat, nyilván mert nem fizikai volt, hanem politikai, tulnehéznék bizonyult s azóta a német császár kevesebbet érdeklődik hiv magyarjai iránt, kik a hármasszövetség szekerének ötödik kerekerei. Nincsenek merész álmaim, nem gondolom, hogy ez a viszony megváltozik, ha megtörténik az, amiről a társaságban most sokat és határozottan beszélnek, az, hogy a német császár egyik fia nőül veszi Cséry Sáríkat. Mindenesetre a fiúnak kedvesebb feladat jut osztályrészül, mint az apának, aki a magyar politikával ismerkedett meg annak idején. Ugy vélem, sem szépnek, sem kellemesnek nem találta. A fiu ellenben úgy választott országunkból, hogy ennek nyomán minket mindnyájunkat bájosaknak és szeretetreméltóaknak fog tartani. Vagyis csalódni fog Cséry Sárika bájos és szeretetreméltó személyén keresztül. E csalódásért előre hála és köszönet jár annak az okos leányszemnek, amely — *A Hét* czimlapjáról felint az olvasóra.

* * *

□ **A földrengés.** Csak az osztálysorsjáték ágensére és annak a jelmondatára gondolhatunk, amely van már olyan hires, mint Zrinyi *Sors bona nihil aliud-ja*, vagy Széchényi *Magyarország nem volt, hanem lesz-e*. Ez a jelmondat, amint mindenki tudja, így hangzik: Török szerencséje örök. Csak ez bőszíthette a maga kérdésével annyira szegény török ellen a végzetet (végzetes személycsere folytán), hogy a törököt most már évek óta a legfeketebb pech üldözi. Először volt a török abszolutizmus, amelyről a legjobb akarattal sem tud a történetírás valami jót mondani, aztán jöttek az ifju-törökök, akik, úgy látszik, szintén felérték egy nemzeti szerencsétlenséggel. Ők hozták az alkotmányt, ami magában véve is súlyos csapás, de miattuk vitték el a töröktől Boszniát és viszik éppen most Tripoliszt. S ha még ezt is olyan simán vinnék, ahogy Boszniát elvitték. De nem. Tripoliszért már egyetlen dénár sem jut a török államkasszába, amely ifju és agg törököktől függetlenül megmaradt az *üres* jelző mellett. Ellenben háboru, az igenis van Tripolisz miatt, s bármily dicsőséges ez a háboru, némileg szintén pechesnek mondható. S mikor az albán-föld megmozdult metaforice, a Boszporus-melléke szintén megmozdult, de már nem átvitt értelemben és falvakat döntött össze, görögöket irtott ki százanként. Mai helyzetében, a *G'schwollenen schad'lnix* elve alapján szegény Törökországnak ez sem katasztrófa már, csak peche. A falvak nem sokat értek, az emberek, Byron és az összes modern szemtanuk tanúsága szerint, szintén keveset. De a földrengés következtében Konstantinápolyban még nagyobb a zavar, s a nagyvezér csak még jobban nem tudja, mit csináljon előbb: kössön békét az olaszszal, verje meg az albánokat? verje meg az olaszokat, kössön békét az albánokkal? A földrengés hajléktalanjain segítsen, vagy azokon, akiknek a parlament feloszlata miatt nincs hova lehajtaniok két évi alkotmányban megőszült fejüket.

* * *

— **A hercegno podgyásza.** Mily gazdag lehet a heczeno, aki millióit magával hordja, s csak akkor érzi jól magát, ha legalább egy félmilliót a fülére ággatott s milyen ügyes lehet a

tolvaj, aki ezt a fület is le tudta csupasztatni. Végleg így sem sikerült neki, mert, mi többiek, oly szegények vagyunk, hogy még annyi tolvajt sem tudunk termelni, mint amennyi egy gazdag hercegno udvartartásához méltó, de az is horribilis, hogy tolvajok akadtak, akik érezték az udvar stilusát s ehcz méltóan viselkedtek. Nyilván régóta ismerték s várták egymást, a szervezett banda s a hercegno ékszerai, mert csak öt percnyi időre maradtak őrizet nélkül a smaragdok, rubintok és kövér briliántok, amit Európán keresztül hajszoltak, s távcsóvel, chronometerrel, telefonnal és kábellel lestek s úgy látszik, nem minden tehetség nélkül, mert végül is idejében kiaknázták. Öt perc — ezt mondták az előkelő tolvajok — s ha nem fogjuk el, nem mehetünk tavasszal Nizzába, vagy más rangmässig üdülőhelyre s egy fokkal lejjebb kell szállítani a háztartásunkat. Kíváncsiak vagyunk, hogy milyen lehet ott a nap, az ég, a föld, a víz, általában milyen grandiózus világ lehet ott, ahol a hercegno ezer holdas birtokok árát hordja az ujjain s ahol a tolvajok többet keresnek öt perc alatt, mint nálunk a legjobb gyárak egy év alatt. Igazán van ennyi pénz egy ékszerskatulyában, akarom mondani a világon?

* * *

4 **Nők regimentje.** Istenem, hogy hölgyek parancsoltak a gyakorlóterén, hát érdemes ezért fölháborodni? Hogy az ezredesné és a kapitányné kommandirozott a tiszt uraknak, hát csakugyan olyan szörnyű dolog ez? Hiszen a jelen esetben végre is csak játékról, gyakorlatról van szó s asszonyok keze igazított már háborukat is, asszonyok nyelve vagy szíve parancsolt már olyan kardoknak is, amik élesre voltak köszörülve. Igazán kár volt annak a renitens főhadnagynak megtagadni az engedelmességet. Hátha éppen a magyar Jean D'Arcot vesztettük el a megszakadt idüllel s talán egyszerre mindjárt kettőt is. És aztán egyéb tanulságokkal is szolgált volna ez a kis nőuralom. Esetleg újból kiderült volna, hogy asszonyi bölcsesség is elég a világ kormányzásához s hogy mig otthon az ezredes ur aligha tud egy rántást összeütni, neje ömeltósága egészen jól eligazítja katonáék dolgát a gyakorlóterén, anélkül hogy vizsgát tett volna a Ludoviceumban. És most mindeme hasznos és érdekes megbizonyosodásoknak vége megint egy időre. A kedves, finom és mulatós operett-librettót elrontották a férfiak, akik, mondom, erőszakkal és karhatalommal hajtják vissza az elnyomatásba a nőket, ha már az észokok veszedelemben forognak. De ne feledjék, hölgyeim, hogy az átkos militarizmusban keresendő mindennek az oka, amiért legfeljebb a leányok lelkesednek. Az asszonyok már praktikusabban gondolkoznak.

* * *

× **Doping és antidoping.** Csalnak, csalnak... ez a vészkiáltás elemi erővel harsogott végig az igen tisztelt magyar sajtó hasábjain alig néhány nappal ezelőtt. Odafent, magas turf-körökben egymásnak ugrottak a lóverseny-mágnások, a zöld gyeperisztokratái és nem tudván egymásnak egyébként ártani, kisütötték, hogy a zsokek meg a trénerek csalnak. Erre megindult a nagy hadd-el-hadd. Vezércikk, croquis, tárcza, krónika tele volt a turf alávalóságával és minden valamire való bolond, aki kimegy a lóversenyre, ahol büntetlenül fosztják ki az erszényét. Bennünk határozottan felemelő érzések kezdtek támadni a magyar sajtó erkölcsös voltának láttára és meg voltunk róla győződve, hogy ez a hatalmas sajtóvihar végleg el fogja söpörni a turf népszerűségét. De mit tesz Isten? A nyári meeting megindul, mint azelőtt és Sportossy rovatvezető ur kimegy a lóversenyre, mint azelőtt és megírja a maga szellemes csevegését a turfrol éppen úgy, mint azelőtt. Megírja a

lovakat, a grófokat, a katonabandát, a buffét, a toiletteket, a vicczeket, csak épen az nem jut eszébe, hogy dopingoltak és neki, a következetesség szerint meg kellene írnia, hogy csálnak, csálnak, csálnak. A lovak futnak, a zsokek csálnak, az emberek vesztenek és az ujságok, miután először a lóverseny ellen dopingolták a közönséget, most antidopingolják a lóverseny mellett. Ezt úgy hívják: hogy: zsrnalisztikai váltógazdaság avagy: nem kell mindent komolyan venni.

* * *

24 Színésznő leszek! Härtl kisasszony végre kimondta a nagy szót, amire már egy hónapja vártunk, ami utolsó, befejező gyűrűje az egész munkácsi botrányláncznak s ami a polgári fantaszták nekibuzdulásában a jótékony hidegviz helyett, a könyves elérzékenyülés és az erkölcsi világrend diadalát jelenti. Színésznő leszek, — mondotta könyvein át mosolyogva Lujza kisasszony és mi megkönnyebbülten lélegzünk fel. Na végre, csak hogy kimondta. Hiszen ezt vártuk, ez a természetes, a logikus folytatás, amikor nőről van szó. Olyan nőről, aki pofonütött egy táborszernagyot, nagyszerű leveleket írt a pesti ujságokba, kérvényt küldött a királyhoz és olyan bátran szembenézett az egész ország érdeklődésével, mintha csak gyerekkorából ebben nőtt volna föl. Színésznő leszek — ez a két szó mindent elárul, ez a két szó a lényege minden nőnek, aki az eljegyzési híren kívül be tud kerülni az ujságba. Ez a titkok legmélye, a sóvárgások, vágyak és energiák rugója, a legrejtettebb álmok őszinte jelentése. És ez a közös kapocs nő és nő között, ami összeköti Härtl kisasszonyt a szentimentális jegyzőkisasszonynyal csak úgy, mint a harcziás szüfraszettekkel. Színésznő leszek! — ez a kezdet és a vég, az alfa és az omega, csak az a kár, hogy Härtl kisasszony ezt nem mondta meg mindjárt azon a hangos vacsorán. Mennyi ujságczikk maradt volna a tintatartóban, mert hiszen ez a két szó már a problémák megoldása.

* * *

☞ Az Orczy-ház. Háromszor is feljajdulunk arra a hírre, hogy elérverezik az Orczy-házat. Nem mintha az Orczy-ház jelenlegi vagy jövőendő gazdájával atyafiságban volnánk, de mert máris rémes vízióként lebeg előttünk az, ami itt történni fog. Le fogják bontani az Orczy-házat, biztosan lebontják és a helyébe építenek vagy egy Anker-palotát vagy egy Palatinust vagy a római fórumot vagy a párisi Palais Royalt vagy egy Dreadnoughtot, vagy egy eredeti ősmagyar-székely-hun-szittya-pannon-dáciai építészeti leletet, vagy valami hasonló szépet. Hogy mit fognak építeni, azt még nem tudjuk biztosan. Pontosan csak egyet tudunk, hogy le fogják bontani, irgalom, kegyelem nélkül le fogják bontani az Orczy-házat, ami pedig maga és úgy, ahogyan most van, a legszebb pesti emlék. Számos udvarával, zsidó templomával, patriárkális kávéházával, több száz üzletével, piaczával, korcsmájával, sok ezer lakosával ez a legszebb, legigazibb, legbeszédesebb pesti emlék. Száz év múlva biztosan majd azon törnek az emberek a fejüket, hogy miként lehetne újra felépíteni ezt az érdekes Károly-köruti kereskedő-várost, amit úgy hívnak, hogy Orczy-ház. De mostan biztosan lebontják!... A barbárok!...

* * *

☛ Fallières panamá. — A köztársaság alapelve az erény, — mondotta Montesquieu és most, évszázad múlva, e mondás igazolására könyvet írt Jules Matin. Az Elysée gazdálkodásáról. A könyv negyedrétt, hatszáz oldal, harmincezer sor, az előszóban mégis, méla rezignációval jelenti a szerző, hogy a témát

nem sikerült kimerítenie, néhány adattal szolgálhat mindössze a köztársasági szellem nagyobb dicsőségére. Ime! A könyvből kiderül, hogy: a norvég király látogatása alkalmával Fallières Armand polgártársnak ötezer frank kellett kalapra. A norvég király után egy héttel Dánia ura tette tiszteletét a francia metropolisban, mely alkalomból Fallières polgártársnak újabb ötezer frankra volt szüksége, hogy kalapszükségeit kielégítse. Egy héten belül tizezer frank. Ha husz frankban állapítjuk meg egy kalap átlagárát, akkor Fallières polgártárs kalapot használt el egy hét alatt... A dán király tiszteletére adott lakoma hatvanezer frankba került. Igaz, drága konyha szolgáltatatta. A madame Fallières konyhája. Szükségessé váltak továbbá a következő új beszerzések: Kétezer asztalkendő, négyszáz portörölő rongy, hatvan seprű — hatvan seprű a dán király ő felsége tiszteletére! — és kétezer pár ágyhuzat. Minthogy Dánia királya összesen három napot és három éjet töltött az Elyséeben, kétezer pár ágyhuzatot csak úgy használhatott el, ha éjszakánként legalább négyszer keltették fel ő felségét és egész kíséretét, hogy ágyneműjére új huzatot alkalmazzanak. Kocsiköltség: hetvenezer frank és kétszáz ezer a fogadtatás költségei. Mindebből nyilvánvaló, hogy a francia köztársaság olcsóbban jönne ki, ha féhérműgyárat, remiset, automobil-garaget és istállót tartana az elnök állandó rendelkezésére, és hogy a monarchák, sokmillió czivillistájukkal nincsenek tulfizetve. Viszont a demokrata puritánság és jellem felemelő példaképeiben nincs részük a monarchiák polgárainak. Mert ime, a fogadtatás költségeire előirányzott kétszáz ezer frankból, mint fölőleg, visszamaradt egy összeg: egy centime összesen. Ezt az egy centimeot pedig Fallières, a puritán és polgári lélek, visszaszolgáltatta az államkincstárnak... Ez a viccz oly kitűnő, hogy megéri a többi huszmillió centimeot... Franciaországban a legnagyobb panamákat jóváteszik egy ötlettel. Az erény a köztársaságok talpköve, de a panamista államfőket a francia esprit menti meg.

SZINHÁZ.

Ibsen és egy kritika.

Nyáron az ember nem igen olvas ujat, csak felnyul a könyvtárába és kiemel egy jól ismert könyvet, amelyet lustán átlapoz. Ilyenkor a föld is emészt, az ember se szeret új régiókban mozogni. Így került kezembe *Lemaitre* egy könyve, melyben Ibsenről ír kritikát. Hogyan, Ibsen már nyári cikktéma lett? Majdnem az. Elmúlt egy színházi év, anélkül, hogy valaki szóba hozta volna és az igazgatók a tengerparti homokban most nem igen gondolnak arra, hogy új rendezésben, nemes felfogással interpretálják a norvég drámáirót, más újdonságokat ígérnek és a közönség is más újdonságot vár. Maeterlinck, D'Annunzio, Gerhardt Hauptmann, a szinpad költői nagyobb csábítószerek, mint Ibsen, a szinpad legnagyobb kritikusa. Mint hogyha valami elsúlyedt és megváltozott volna, a varázsa megszűnt, már alig-alig emlékszünk a szavaira s alig-alig idézzük. Mi ennek a változásnak az oka? A magyarázatot megleljük *Lemaitre* cikkében.

A kritika érdekessége a dátuma az, hogy *Lemaitre* 1893-ban írta és hogy számunkra igazán most lett aktuális. Mert ő 1893-ban, szóval akkor, amikor Ibsen mindenkit egyformán megigézett és elnémitott, úgy gondolkozott róla, mint mi — a láz csillapultával — ma. Bizonyos, hogy a megállapításai egyoldalúak, a francia sovinizmus szitáján szüri át őket és a francia glóbusról tesz igazat. Akkor írta ezt a cikket, a mikor a párisi *Théâtre libre* egymásután mutatta be Ibsent, Björnsont, Gerhardt Hauptmann és a »német«

Strindberget. Kétségtelen, sokat téved. Ő a raison villanylámpásával világít be a ködbe, amely ugyan eloszlatja a ködöt, de megsemmisíti a misztikumot, azt a költészetet is, amely Ibsenben örökkévaló és amelyet ma is változatlanul szeretünk. Szerinte azonban az ibseni probléma nagyon egyszerű. Algebrai képletben kifejezve ez: George Eliot + George Sand + Dumas fiú = Ibsen. Szorgalmasan kimutatja, hogy Eliot előtte is festett benső lelkiismereti küzdelmeket, hogy George Sand hangsúlyozta a házastársak erkölcsi szabadságát, az írott és nem-írott törvények konfliktusát, az egyén jogait a társadalommal szemben és hogy Ibsen pont úgy szerkeszt, mint Dumas Fils. Sőt még tovább megy. Megtalálja az ibseni alakok elődjait s könnyű francia általánosítással kimondja: Hedda Gabler = Lélia (George Sand alakja), a Tenger Asszonya = Jacques és Nóra = Indiana, minthogy ő is elmenekül a férjétől, aki alacsony gondolkodású és akadályozza női egyéniségének kifejlődését. A kritikának ez a passzusa mulatságos. Ibsent mégse lehet magyarázni két nővel, Georg Eliottal, az idealizmust prédikáló angol írónővel, aki oly rutul megcsalta Lewést, és George Sand-val, Musset és Chopin szeretőjével, ezzel a kritikátlan és fellengző asszonynyal, akit Flaubert nem egészen udvariasan »tehén«-nek nevezett. A francia szovinizmus azonban helyesen veszi észre, hogy Ibsen forradalmisága, a kritikai gondolatainak egész skálája benne van George Sand-ben és sok regényben, amelyek 1830-ban íródtak s ezek az eszmék akkor se voltak újak és forradalmiak. Itt már egyetértünk vele. Sohase Ibsen etikai állásfoglalását, határozatlan és prédikációszerű tanítását szerettük, hanem a költészetét. Drámái pedig annyiban élnek, amennyiben költemények. Legjobban megkomponált drámája a Nóra, például a kékharisnyás feminista ideológiájával ma már kellemetlenül hat ránk; a Népgyűlölő se a miénk, a Társadalom támaszai is idegen. Ott azonban, még mindig nagyon közvetlenül szól hozzánk, ahol tragikomédiát fest, a modern, beteg ember égbevágyását, utolsó drámái pedig, amelyek az egyéniségnek legfinomabb idegrendüléseit rajzolják, ércnél maradandóbbak. »Két-három drámáját kivéve — írja *Lemaitre* — Ibsen drámái lelkiismereti krízisek, egy forradalom, egy emancipáció története, vagy egy erkölcsi felszabadulás kísérlete.«

Ezekkel a szavakkal jelölte meg *Lemaitre* Ibsen értékét — 1893-ban. El kell ismernünk, hogy a lényegben nem tévedett. A szovinizmusa hatalmas lelki értékeken, rengeteg kulturán alapul. Így magyarázhatjuk meg, hogy igaza lett és miután az egész Európa kiállta a kritikátlan szovinizmus bárányhimlőjét, ott van, ahol a francziák husz évvel ezelőtt s vallja azt, amit egykor *Lemaitre* vallott. Igaz, hogy ők nem érezték soha a »havas Thule« varázsos poézisét, nem látták meg a tenger titkos asszonyát és a norvég fotográfust, és a hideg Heddát és Lövborg szőlő-koszoruját és Rubeket, a szobrászt és a kis Eyolfot, mindazt ami nagyszerű és földöntúli Ibsen költészetében. De ami napijelentőségű, zornalisztikai érdekességű, már akkor a maga értékére szálították. A francia szovinizmus olyan mint egy gyerek, aki ném jól értesült, de bátor, az okosabbakra kiölti a nyelvét és mégis igaza van. Ezt konstatálni kell. Idők jele, hogy ma szereveszszük *Lemaitre* cikkét. Az is az idők jele, hogy nem olvassuk el felháborodva, hogy egyáltalán végig tudjuk olvasni s nemcsak mosolygunk, hanem sok helyen egyetértően bölintünk és elgondolkozunk rajta.

Punin.

ZENE.

Massenet.

Lángelme, géniusz, hérosz? Semmiesetre sem. Színházi tehetség tragikus diszpozíciók nélkül? Talán. Valójában: kedves és gyengéd lírikus. Rokonszenves és kellemes tehetség. Ismerik ezt a műfajt? Már gyermekkorában feltűnik. Gyorsan és könnyen elsajátítja művészetének mesterség-részét. Az iskolával nem kerül ellentétbe. Első tanuló. A tanárai szeretik. Gyorsan és könnyen ír. A stílusa tiszta, átlátszó, folyékony, gondos, nem keresett, elegáns. A mondanivalóját formásan adja elő és egyszerűen. Sok erőmegtakarítással és nem küzködve. Nem birkózik a kifejezés formáival. A törvényeket nem rombolja le, legfeljebb enyhén módosítja. Ad ujat, de csak a meglévő és megengedett keretek között. Tiszteletben tartja a tradíciókat és az újításban óvatos. Ez megszerzi számára az öregek és a hivatalos művészek jóindulatát. Összetévesztik a zsenivel. Pedig: semmi sincs benne a zseni kőcösságából, fanatizmusából és exaltáltságából. Némelyek azt mondják: a zseniállásból sem. A kellemes tehetséget kijátszszák a zseni ellen. Minthogy művei azoknak az esztétikai szabályoknak az értelmében készültek, amelyeket a közönség izlése már kifejezetten jóváhagyott: sikerük nem kétséges. Tényleg: a siker nem marad el. A pályadíjakat — a zsenik mellőzésével — nekik ítélik meg. Korán bejutnak a szalóknokba. A rokonszenves tehetség rendszerint rokonszenves, bájos ember: csakhamar a hölgyek kedvence lesz. Divatba jön. A premiérjei társadalmi események. Az első üresedés alkalmával bevásárlják az Institut de France-ba és aránylag fiatalon a Conservatoire tanára lesz. A művészete és a társadalom között intenzív kölcsönhatás fejlődik ki. A művészete lassankint szalónművészetté lesz. A nagy szenvedély csak úgy távol áll tőle, mint az izetlenség. Nem támad reánk brutális erővel, nem forgat ki önmagunkból, nem gázol le. Szórakoztat, kedves, kellemes. Massenet ilyen kedves és rokonszenves tehetség.

— Egyik kritikusa ezt írta róla: az új zeneszerzők közül ő az első, aki megtalálta, hogy az operakomponista sikerének titka a zene helyes adagolásában rejlik. Nem szabad többet adni belőle, mint amennyit a publikum könnyen, megerőltetés nélkül elvisel. Ez kevés. Massenet-t több füzi korunkhoz. Meyerbeer halála után tíz évvel a navarrai leány-t játszóták Párisban. Ime az új Meyerbeer! mondotta a francia kritika. (Ez akkor dicséret volt.) A navarrai leány-ban azonban Massenet többet adott Meyerbeer-utánzásnál. Új műfajt, amely fejlődésre a leginkább alkalmas formája az operának: az egyfelvonásost, intermezzóval. Massenet azonban érezte, hogy nem lehet király a verizmus birodalmában, a dicsőséget átengedte az ifjú olaszoknak. Egyénisége nem is annyira Meyerbeeréhez állott közel, mint Gounodhoz. Lírikus Massenet is. Ő a hid a francia lírikus opera történetében, a hid, amely Gounodtól a fiatalokig: Bruneau, Charpentier, Lerouxig vezet. Kifinomította a gyengédségnek azt a nyelvét, amely a Romeo et Juliette, Marguerithe és Mireille áriáiból szól felénk édesen és egyszerűen. Nagy apparátust használ. Konstruálási módjában sok rokonságot mutat a moderneikkel. A pusztá érzéki hangnak a minden zenei, (ritmikai, harmóniai és melódikai) tartalom nélküli valózenekiséretnek partitúráiban már jelentős szerep jut.

Uriasszony csakis Brázay-éle pipereszappanokat használ!

Megpróbálkozott azzal is, hogy a kiegyezést közvetítse a wagneri deklamálás és az olasz belkantó között. Ennek a kísérletnek az eredménye az ugynevezett parlandó-stilus, az énekelvebeszélés, amely továbbfejlődött az új latin dalművekben. Korán megérezte, hogy a színpadon is a szerelemé a győzelem és hogy nem a nagy hősök érdeklik a közönséget, hanem a nagy szerelmesek. Operáinak hősnőit — miként ma Puccini — nagy előszeretettel választotta a demimondeok közül: Herodiás, Thaisz, Mária Magdolna, Mannon, Sappho: ime a lista. Sajnos, Massenet nem volt nagy szerelmes. A szerelmei szalónszerelmek. A szalónban hiába keressük a nagy gesztusokat, a páthoszt. Legfeljebb üres retorikus formáit találjuk meg; a tartalom elveszett belőlük. Gluck döbbenetes monotoníával gyászolja Eurydikét, Wagnernél ezerkarú zenekar ordító fortissimója temeti Siegfriedet, Puccini a maga részéről hangos jajveszékeléssel siratja el operái végén a hősnőket. Massenetnél minderről szó sincsen. A quatre epingueue kiöltözve vesz részt a temetésen, a kezén glaszékeztvíű, a zsebében parfümös zsebkendő, és vigasztaló frázisokkal igyekszik bánatunkat enyhíteni.

Massenet tudja, hogy színház után a Drechslerbe megyünk vacsorázni, tudja, hogy egyszer minden fergeteg elsimul és a legborusabb éj is kiderül, ha nem nekem, hát neked és épp ezért operáiban a legtragikusabb szituáció egy melanchóliás esti hangulat, amelybe, távolról bánatos népdalokat énekelnek. A szalónhős édes és finom csevegése hizeleg a csellókon és bókol a hegedűszólókban, a szalónok sentimentál csevegése és néha egy méla népdal töredéke: ez minden. Ami ezen túl van: üres lárma. Minden operája egyetlen szerelmi vallomás, óriásivá kibővített mádrigál. Sehol egy kiáltó trombitahang, sehol egy harmónia, amely új, merész és eredeti, amely megállít és megdöbrent. Sehol egy kitörés, amely lánggra gyújtja a lelket, megrendít, felráz, kábulttá tesz, elragad. Szórakoztató és kellemes.

Mi azonban a nagy extázisokat szeretjük és a halhatatlan szerelmeket.

Fodor Gyula.

IRODALOM.

Noteszlevelek.

I. *Jókai levelei.* Nem temettek el még egy író Magyarországon, mint a kékszemű nagy mesemondót. Pedig hogy milyen utánozhatatlanul tökéletesen tudnak itt temetni, arról minden Beöthy Zsoltnál szebben beszél egy csomó sarkó a Kerepesi temetőben. De ami Jókaival történt, az párját ritkítja még nálunk is. Tíz tavasz sem bontott még virágot a sirján és ő, a leggeniálisabb magyar poéta, a legcsodálatosabb álmok látója, árván, félszegen és idegenül húzódott meg a héten a napilapok szűkszavu recenzióiban. Kiadják a leveleit, új kötete jelenik meg, egy új Jókai-kötet. Jókai Mór neve ott fog ragyogni egy könyvön, amit még nem olvastunk. Uraim, ne gondoljanak most Stróblra, a hónap elsején megjelenő részletügynökre, semmi théátrális póz és négykoronás lelkesedés: egyszerűen *Jókai Mór*ról van szó... eh, nagyon keserű, nem megy. Hát csakugyan így kell beszélni Róla Magyarországon ezerkilencszáz-tizenkettőben? Hát csakugyan a Turi Danik országa ez az ország? Ne szavaljanak nekünk a tudós és unalmas tanár urak a romantizmus haláláról, a szociális problémák

homlokterbe tolódásáról, változó korszellemről. Jókai Mórnak mindehhez semmi köze. Nem, nem igaz, hogy ő csak diákkori emlék; tessék csak leemelni a polcra azt a Rab Rábyt, melyik Móríc Zsigmond mutatta úgy meg Magyarországot? Miben haladták túl őt azok, akik olyan elnéző mosolylyal bocsátanak meg neki?

És mégis, mégis eltemették. És hogy a héten még egyszer körülnézett egy pillanatra a rotációs apró, egyforma katonái között, nem ismerte meg senki a legfelsőbb hadurat. És ő, a minden csaták diadalmas vezére nem akadt egy tisztelgő közlegényre... Szegény Cholnoky Viktor majd bővebben megmagyarázza neki ezt a dogot.

2. *Az író diszkréciója.* Amerikában megint pörbe fogtak egy író, aki regényében nagyon is fölismerhetőleg és valószínűleg nem éppen hízogően rajzolta meg egy békebiró arczképét. Az ítélet — akármelyik félnek kedvezzen is — természetesen csakugyan nem fogja megoldani az írói diszkréciónak vagy indiszkréciónak régi problémáját, mint ahogy az a pisztolygolyó nem vitte előbbre a kérdést, ami Lermontoff életét oltotta ki a *Korunk hősenek* egyik nőalakja miatt. Ugy látszik, itt lehetetlen megvonni a határvonalat, amely kötelező erejű az íróra s amin túl már az izléstelenység és botrányhajhászás kezdődik. Törvénykönyvek paragrafusai még kevésbé igazíthatnak el ebben a kérdésben, mint a sajtó szeszélyektől függő, morális fölháborodása, amilyen például az *Il Fuoco* nyomában támadt. Ámbár hogy akkor is a gentlemanen verték el inkább a port, mint az írón, aki pedig sokkal nagyobb izlésteleniséget követett el a tendenciózus aláhúzásokkal, mint a kopaszodó szerelmes kómius antoniusi pózaival. Hogy ez csak revanche volt George Sandért, aki Musset-t terítette ki így a morgue asztalára, mihelyt igazi író munkájáról van szó és nem pamfletekről. A *Goriot apó*, a *Grandet Eugenia* öreg kádárja, Bovary ur vagy Maupassant minisztériumi kollégái ugyan kinek fájnak? Akik modellt álltak hozzá, de hát ki törődik azokkal? Ki itt a fontosabb: a művész vagy a modell? Így mindjárt egyszerű és természetes a dolog. A művésznak minden szabadsága megvan, csak a művészet hatását át lépni nincs joga, mert akkor egy ponyvára kerül Tatár Péterrel, aminthogy az *Il Fuoco* és a *Turris eburneae* is egymás mellé kerültek.

3. *Öt alelnök körül.* A legnehezebben pótolható ember a magyar irodalomban kétséget kizárólag Vértesy Károly, a Bácsmezei Irodalmi Társaság elnöke, akit öt alelnök szokott helyettesíteni. Teringettét, öt alelnök s köztük egy volt boszniai alkirály, — de ezt már Vértesy Károly írói önérzete sem bírta el. Pedig önérzete az van, több mint Anatole Francenak. Szerényen lemondott hát három alelnökről, de viszont kettő mégis csak kevés. Ennyivel Herczeg Ferencz beérheti, de nem egy bácskai író. Mindenesetre a legaggasztóbb kérdések egyike ez az alelnöksökken-tési kérdés, ami a számtani nehézségen kívül még politikai fejtörésekkel is jár, lévén a kitorlendők közt éppen a néhai alkirály. De hiszen Vértesy Károly író ur már oly sok lehetetlennek látszó dolgot megoldott, hogy mást ne mondjunk, például illusztris írónk lett, bizzunk hát benne, hogy ezt a nehéz diót is úgy fogja feltörni, hogy még csak az sem jut eszébe senkinek: minek kellett feltörni ezt az avas diót?

Carpaccio.

A hazátlanok. A kivándorlási irodák sokkal jobban ismerik a népet és sokkal jobb pszichológusok is, mint azok a magyar írók, akik népies nyelven a népről írnak a népnek.

Alkalmi ékszer-árúk kaphatók: SCHÖN GÉZA *** Ideiglenes helyiségében *** Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

A kivándorlási irodák rossz magyarsággal írják meg a prospektusokat, amelyek sohasem hosszabbak négy oldalnál. És a magyar paraszt mégis megérti és vakon megy utána. A sok százezer magyar kivándorló bizonyítja, hogy nagy eredmények kicsi eszközökkel is elérhetők, ha az eszközöket jól tudjuk megválogatni. Szemere György nem szerencsés az eszköz megválasztásában. A kivándorlási irodákkal szeretne birokra menni, mert nem tudja tovább is elviselni, hogy a kivándorlás egyre nő hazánkban. A hafczot egy regénnyel kezdi meg az irodák ellen, egy regénnyel, mely, amilyen vaskos, épp oly gyöngö. Pedig nagyon vaskos. Ötszáz oldalon nem unja Szemere György azt bizonyítani a magyar parasztnak, hogy Amerikában mindenki csal, szédeleg, s aki itthon dolgozni és szenvedni akar, az itthon épp úgy boldogulhat, mint Amerikában. Ebben az állításban épp oly kevés a jóhiszeműség, mint abban a másikban, melyet a kivándorlási ügynökök kockáztatnak meg a prospektusokban: nem szabad azt állítani, hogy Amerikában mindenki boldogul és nem szabad azt állítani, hogy odaát senkisen boldogul. Az igazság valahol a középen van s aki ezt az igazságot elhallgatja, az vétkezik a magyar paraszt ellen, akár kivándorlásra, akár itthonmaradásra csábítja. Szemere György ötszáz oldalas regénye az itthonmaradásra akarja csábítani véreit. De lehet-e magyar parasztot egy akkora könyvvel valamiről meggyőzni? Hol az a paraszt, aki egy ötszáz oldalas könyvet elolvas? Szemere György újév napján kezdi bizonyítani, hogy Amerikában nagyon rossz sor vár a magyarrá és karácsony tájt még mindig nem készült el a bizonyítással. Bizonyítás közben kiserked a buza, meg is érik, le is aratják, sőt vásárra is viszik és a paraszt még mindig nem jutott a regény végére. Olvasás közben beállít a kivándorlási ügynök s félóra alatt ezer jót mond a parasztnak Amerikáról. Itt gyorsan, nagyon gyorsan kellene a kontradiktórius eljárást megkezdeni és befejezni. E helyett az történik, hogy a parasztnak egy ötszáz oldalas regényt nyomnak a hóna alá s haza küldik, hogy olvassa előbb el a könyvet s csak azután határozzon a kivándorlás dolgában. Van is eszébe elolvasni a könyvet! Nézi, forgatja s félredobja, mert attól tart, hogy lekési a hajót, mire a körtv végére ért. És a félelme jogosult. A könyvnek különben legjobb esetben is csak az az egy jó eredménye lehet, hogy a paraszt csakugyan lekésik egy pár hajóról, mert arra igazán nem alkalmas ez a munka, hogy a parasztot végleg a hazai röghöz lekösse. A parasztnak is van már valamelyes művészeti érzéke, tehát ő is felismeri, hogy itt mindent, de mindent csak azért csoportosítanak oly ijesztően egymás mellé, hogy a végén az »jőjjön ki«, amit a regény elején előre megfontolt szándékkal utnak indítottak. Szóval, a paraszt kiérzi, hogy itt minden ő reá van adresszálva s minden, ami történik, nem a művészet, hanem az ő kedvéért történik. És a parasztnak igaza van. Mert ebből a könyvből csakugyan épp oly kevés haszna van az irodalomnak, mint annak az ügynök, amelynek érdekében íródott.

Erzések és festések. (*Ujjalussy* Amadil könyve.) Egy érdekes, minden szép és nemes iránt fogékony lélek vallomásai vannak ebben a kötetben összegyűjtve. Szellemes, kedves eszmefuttatások, novellaszerű történetek, hangulatok, általában amit a könyv címe kifejez: érzések és festések. Nincsenek benne meglepő ujságok, szenzációs emberi dokumentumok, de kissé kómikus is lenne ezt a szerény, okos és meleg könyvet olvasva ilyen súlyos szavakkal dobálózni. Egy ideális lelkű asszony vágyai, érzelmi jelentkezők minden fejezetben, csinos és gondos formában megérzik. Egyszerű, tiszta magyarsága, egyszerű, tiszta és emelkedett világnézete teszik kedvessé a könyvet, amit éppen ezért szívesen ajánlunk olvasóink figyelmébe.

A kámzsás festő strófái. Vékony kis füzetben, vékony, sápadt kis versek, alig megszülettek, máris hervadtak, itt-ott mintha művirág is vegyülne közéjük, ami csak arra jó, hogy még élénkebben és vágyóbban emlékeztessen az eredeti friss, üde, illatos pompájára. *Keleti* Armand nagyon fiatal ember és máris olyan raffináltan finom és kész strófákban mutatkozik be, hogy ezentul eszünkbe sem jut keresni valami eleven, forma nélkül, önmagában is élő erőt. De hiába is keresnénk, mert a jelentéktelenségig bájos és ügyes sorok nem is óhajtanak semmi belsőt rejtegetni. A poéta éppen ezért valószínűleg hamarosan népszerű is lesz azok előtt, akik a verseket gondosan kivágyják a különféle rovatából és őszinte remegéssel, bár tulságosan fiatalon olvassák fel azokat annak a kis lánynak, akin kívül tudvalevőleg nincs több a világon. A sárgatáblás kis könyvecskéhez *Gulácsy* Lajos, az ismert művész rajzolt néhány pompás illusztrációt.

HETI POSTA.

L. A versek jobbak, mint aminőket tucatszámra kapunk. Első kísérletnek elég biztatók s ha sok az ideje, folytassa. Lehet, hogy legközelebb sikerrel jár a kísérlete.

Ujpest. A négy közül kettőt kiadunk. Kérését egyelőre nem teljesíthetjük. De legyen türelemmel: nem sokáig kell várakoznia.

Rábakeczől. B. A téma szép, de a feldolgozása gyöngö. Ha ezután ir valamit, jelentkezzék ismét.

Budapest. S. J. Nem használhatjuk.

Miskolcz. Ily rövid idő alatt nem jut el az ember a közepes nivótól a magasabb fokig. Dolgazzék és várjon.

A. Sz. Ajánlatát nem vehetjük igénybe. Azt a munkát belső embereink látják el. A »novellát« nem használhatjuk, mert nem novella, hanem report.

Nem közölhető: Keserű szerelem. Kérdés.

Felolós szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Impozáns látványossága a fővárosnak a Zsigmond-utca 38—40. szám alatt újonnan épült hatemeletes Grand Hotel »Esplanade« nagy szálloda, mely augusztus 15-én nyit meg. Ezen új építkezés által nemcsak a főváros nagyvárosi jellege haladt nagy lépéssel előre, hanem egy a fővároson átutazó nagyközönség, valamint az itteni rövidebb vagy hosszabb időre tartózkodni kívánó, fürdőző és üdülő közönség egy régi óhaja, hogy a főváros porától elkülönítve, mégis annak központjában, tiszta jó levegőn, a fürdők és legszebb kirándulóhelyek közvetlen közelében, kényelmesen és jól lakhasson, megoldást nyert, amennyiben az újonnan épült hatemeletes nagy szálloda a Rózsadomb tövében fekszik, szemben a Szent Lukács- és Császár-fürdővel. Maga a szálloda nagyarányu épülete, hatalmas méreteivel, izléses építkezésével, már külsőleg is kellelmesen hat a szemlélőre. Rendkívül nagy súlyt fektettek az épület tervezői annak belső berendezésére is. A szállodának 250 szobája van. Minden egyes szoba gyönyörű rézbutorberendezéssel, felszerelve hideg, meleg vízzel, villanyvilágítással stb., stb. Említést érdemel még, hogy a nagyarányu vállalatot gyakorlott, e téren már évtizedek óta működő egyéniség, Pallai Miksa igazgató-tulajdonos személynében, vezetői, ki egyúttal a Deák Ferencz-szálloda és István Király-szállodák megalapítója volt. A szálloda vezetősége kitűnő ételek-italokról és ezenfelül még penziórendszerrel is gondoskodott.

Miért pótolhatja csak egy tejtartalmu készítmény az anyatejét? Mert összetételében a természethez hű maradt és nem tartalmaz meszterkelt, vegyileg előállított részeket, melyek megemésztésével a csecsemő gyomra hiába fáradozna. A Nestlé-féle gyermekliszt az egész világon elért rendkívüli eredményét például csak azon körülménynek köszönheti, hogy főalkatrésze tiszta alpesi tejből áll. »A Nestlé-féle gyermeklisztet hosszú tapasztalat után szívesen ajánlom, — mondá dr. Dirner tanár, a budapesti bábaiskola igazgatója — mert alkotórészei közt legnagyobb mennyiségben tiszta, jó svájci tejet tartalmaz és ez oknál fogva már a 3—4 hónapos csecsemő is jól tűri és mert a csontképződést előmozdítja.«

Női	A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenn-		
	tartott nyilvános, három évfolyamu		
	Felső Kereskedelmi Iskola POZSONYBAN		
Érettségi vizsgálat.	Állásközvetítés.	Internátus.	
Értesítőt kívánatra küld:		AZ IGAZGATÓSÁG	

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.